

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2020

Michal Koubek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Dopad havárie v Černobylu na Závod míru a jeho
zobrazení v dobovém tisku**

Bakalářská práce

Autor práce: Michal Koubek

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Trunečka

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21. 5. 2020

Michal Koubek

Bibliografický záznam

KOUBEK, Michal. *Dopad havárie v Černobylu na Závod míru a jeho zobrazení v dobovém tisku*. Praha, 2020. 57 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Ondřej Trunečka.

Rozsah práce: 73 776 znaků (včetně mezer)

Anotace

Následující bakalářská práce *Dopad havárie v Černobylu na Závod míru a jeho zobrazení v dobovém tisku* se zabývá tím, jak československá periodika reflektovala jadernou katastrofu ve svých textech z 39. ročníku Závodu míru. Ten v roce 1986 startoval v Kyjevě pouhých deset dní po havárii. V období od 26. dubna do 26. května uvedeného roku nejprve zkoumá v obsahu *Československého sportu*, *Mladé fronty* a *Rudého práva* počet textů k závodu a následně sleduje, v kolika příspěvcích se vyskytují zmínky o Černobylu. Právě na nich v dalším kroku pozoruje, jak se nehoda promítla do informování o cyklistickém klání, a snaží se vystihnout tendence, jež se v článcích objevují. Práce například rozebírá, jestli je z textů patrný politický podtext, případně jakým způsobem periodika odůvodňovala neúčast týmů západního světa. Formulované závěry vycházejí i z rozhovorů s přímými účastníky z řad závodníků a novinářů. V teoretické části pak práce pojednává o mediálním systému dané doby, dále o zásazích státu do sportu během komunistické éry, havárii v Černobylu i historii Závodu míru.

Annotation

This bachelor's thesis *The Impact of the Chernobyl Disaster on the Cycling Peace Race and its Print Media Coverage* deals with how Czechoslovak daily newspapers reflected the nuclear accident in their texts from the 39th Peace Race which started in Kiev in 1986 ten days after the disaster. In the period from April 26 to May 26, 1986, the study firstly examines the number of articles about the race in the content of *Československý sport*, *Mladá fronta* and *Rudé právo*, then analyzes how many articles mentioned the Chernobyl disaster. In the next step bachelor's thesis observes how the accident was reflected in the texts. For example, the thesis discusses whether the texts show a political subtext or how the periodicals justified the non-participation of the majority of teams from the Western bloc. The formulated conclusions are also based on interviews with direct participants from among cyclists and journalists. The theoretical part deals with the media system of the 80s, further describes the state's interventions in sports during the communist era, the Chernobyl accident and the history of the cycling Peace Race.

Klíčová slova

Závod míru, cyklistika, havárie v Černobyli, sportovní žurnalistika, tištěná média

Keywords

Peace Race, cycling, Chernobyl disaster, sports journalism, print media

Title

The Impact of the Chernobyl Disaster on the Cycling Peace Race and its Print Media Coverage

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Ondřeji Trunečkovi za podnětné rady, připomínky a čas, který mi věnoval, a dále respondentům za cenné informace o zkoumaném tématu.

Obsah

Úvod.....	2
1. Teoretická část.....	4
1.1 Mediální situace v Československu v 80. letech.....	4
1.1.1 Cenzura a kontrolní systémy médií.....	4
1.1.2 Oficiální informační zdroje a struktura tisku.....	6
1.2 Zásahy státu do sportu.....	8
1.2.1 Sport v komunistickém Československu.....	8
1.2.2 Emigrace sportovců.....	9
1.2.3 Aféra s hokejovými mistry světa 1949.....	11
1.2.4 Bojkot olympijských her v Los Angeles 1984.....	12
1.3 Havárie v Černobyli.....	14
1.3.1 Výstavba a provoz.....	14
1.3.2 Průběh havárie.....	16
1.4 Závod míru.....	20
1.4.1 Vznik a vývoj.....	20
1.4.2 Události 39. ročníku.....	22
2. Praktická část.....	26
2.1 Metody práce.....	26
2.1.1 Výzkumné otázky.....	26
2.1.2 Kvantitativní srovnání.....	26
2.1.3 Kvalitativní srovnání.....	27
2.2 Frekvence textů ve sledovaných médiích.....	28
2.2.1 Závod míru jako každodenní téma.....	28
2.2.2 Zmínky o Černobyli nejčastěji v Právu.....	29
2.3 Tendence v publikovaných příspěvcích.....	31
2.3.1 Lživá kampaň a nepřátelská propaganda.....	31
2.3.2 Zásahy do textů z Prahy.....	34
2.3.3 Důraz na vlastní závod a jeho průběh.....	35
Závěr.....	39
Summary.....	41
Použitá literatura.....	43
Teze bakalářské práce.....	46
Seznam příloh.....	49
Přílohy.....	50

Úvod

„Přes pečlivou přípravu a obrovský zájem obyvatel Kyjeva však Závod míru čeká složitá situace. Nedávná havárie jednoho z reaktorů jaderné elektrárny v Černobylu se stala v západních zemích nejen podkladem ke lživé kampani různých stoupenců antisovětsismu a antikomunismu, ale zasáhla i oblast sportu,“¹ napsal deník Rudé právo 5. května roku 1986.

Závod míru patřil v dobách své největší slávy mezi nejvýznamnější amatérské závody světa. Každým rokem lákaly souboje na trase mezi Prahou, Varšavou a Berlínem k tratím statisíce diváků a zejména pro cyklisty z východoevropských zemí znamenala možnost být součástí květnového pelotonu jeden z důležitých okamžiků kariéry.

Úvodní ročník se jel roku 1948, tehdy ještě nesl pojmenování Praha-Varšava, Varšava-Praha. O dva roky později dostal název, který měl symbolizovat myšlenku míru, mezinárodní solidarity a přátelství mezi zeměmi. Ačkoliv měl propagovat tuto výsostnou ideu, v roce 1986 vzhledem k mimořádným událostem vnesl mezi státy spor.

V dubnu uvedeného roku se v atomové elektrárně v Černobylu stala jedna z dosud nejzávažnějších havárií jaderné energetiky. Během technických prací na 4. bloku elektrárny se prudce zvýšil výkon, což vyústilo v sérii explozí. Blízké okolí zamořila radiace, navíc se nebezpečné látky dostaly do ovzduší a poté se ve formě radioaktivního mraku šířily dál.

Deset dní po katastrofě startoval ve 110 kilometřů vzdáleném Kyjevě Závod míru. Pro 39. ročník si pořadatelé připravili novinku. Tradiční trasu doplnilo několik etap, které vedly po silnicích ukrajinské metropole. Namísto zajímavých soubojů, jež se v městě na Dněpru odehrály, se však na tento ročník dnes vzpomíná ve zcela odlišných souvislostech.

Většina cyklistických svazů západního světa kvůli obavám o zdraví sportovců těsně před začátkem účast zrušila. V roce 1985 se v závodě představilo 129 cyklistů, v roce 1987 dokonce 159, na start v Kyjevě se však postavilo jen 64 mužů z převážně socialistických zemí. Komunistický tisk označoval rozhodnutí kapitalistických států jako *„podlehnutí hysterii buržoazních médií“²* a vymezoval se proti tomu.

¹ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Kyjev vítá účastníky ZM. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(104), s. 8. ISSN 0032-6569.

² SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Úspěšná bilance velkého závodu: Čs. cyklisté stáli osmkrát na stupních vítězů. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(120), s. 8. ISSN 0032-6569.

Právě tomuto tématu se věnuje bakalářská práce. Jejím cílem je zjistit, jakým způsobem o popsané události informovala dobová československá periodika. Nejprve se zabývá počtem textů k závodu a následně sleduje, v kolika z nich se vyskytují zmínky o Černobylu. Právě na nich v dalším kroku zkoumá, jak se havárie promítla i do sportovního obsahu periodik.

Zkoumané příspěvky pocházejí z období od 26. dubna do 26. května 1986. Sledovaný časový úsek tak začíná havárií v Černobylu, pokračuje přes program 39. ročníku Závodu míru, který trval od 6. do 22. května, a končí čtyři dny po závěrečné etapě. Vybranými periodiky jsou Rudé právo, které patřilo k hlavním organizátorům klání, Mladá fronta a Československý sport.

Kromě literatury a dobových novin byly jedním ze zdrojů i rozhovory s dvěma účastníky: Jozefem Regecem, vítězem první etapy a po devět dní držitelem žlutého trikotu, a Petrem Kockem, tehdejším sportovním redaktorem ČTK.

Práce se v teoretické části opírá o poznatky, které se týkají politické situace a mediálního systému dané doby, dále popisuje havárii v Černobylu i historii Závodu míru. Kapitola *Mediální situace v Československu v 80. letech* se věnuje fungování sdělovacích prostředků během období v závěru normalizace. Zabývá se postavením novináře, přináší přehled institucí, jež měly vliv na fungování profese, nebo stručně popisuje strukturu tisku.

V *Zásazích státu do sportu* je nastíněno, co obnášel primárně státem řízený sport. Jaká měl pozitiva, ale i negativa. Na příkladech procesu s hokejovými mistry světa a bojkotu OH v Los Angeles 1984 jsou poté ukázány dvě aféry, jež se během let 1948 až 1989 odehrály a které nejenže ovlivnily kariéru sportovců, ale v prvním případě měly i daleko tragičtější následky.

Kapitola *Havárie v Černobylu* se věnuje hlavně průběhu a důsledkům nehody. Detailně popisuje události 26. dubna a také co po havárii následovalo. Zároveň se zabývá i tím, co katastrofě předcházelo, a to zejména problémům s výstavbou elektrárny.

Teoretickou část uzavírá kapitola *Závod míru*, která se soustředí na historii cyklistického klání, přičemž největší pozornost klade na jeho vznik a postupný vývoj. V další části pak práce popisuje samotný 39. ročník, jeho průběh a československé úspěchy.

1. Teoretická část

1.1 Mediální situace v Československu v 80. letech

1.1.1 Cenzura a kontrolní systémy médií

Až do svého závěru se 80. léta 20. století v Československu pojí s obdobím normalizace. Komunistická strana po potlačení pražského jara v roce 1968 konsolidovala moc ve svých rukách a pomocí represivních opatření se snažila v zemi udržet pořádek. Podobným způsobem postupovala i ve vztahu k masovým médiím.

Dohlížel na ně aparát KSČ, který prostřednictvím ideologického oddělení a oddělení masových sdělovacích prostředků řídil kádrovou politiku tisku.³ Komunistický režim si dával záležet na tom, aby je plně kontroloval, protože jejich prostřednictvím mohl vytvářet obraz společnosti, která je bez vnitřních rozporů a je oddaná myšlence socialismu.⁴

Jedním z předpokladů, jak zaručit informování v duchu tehdejší ideologie, třeba byla podmínka, že v novinách měli pracovat jen „názorově spolehliví“ profesionálové.⁵ Na začátku normalizace se tak ve sdělovacích prostředcích uskutečnila vlna čistek a nevyhovující novináři nahradili ti kádrově vhodnější.

Mocenskou kontrolu nad médii stát prováděl prostřednictvím institucí ČÚTI (Český úřad pro tisk a informace) a SÚTI (Slovenský úřad pre tlač a informácie). Oba úřady měly podle zákona chránit zájmy země, čehož dosahovaly pomocí hodnocení a analýz periodik, sledováním dodržování tiskového zákona a také prováděním aktivní informační politiky – usměrňováním obsahové orientace médií, sledováním zahraničního vysílání a jeho vlivu na veřejné mínění.⁶

Pokud úřad našel ve sdělení ideologická pochybení, využíval různých stupňů sankcí. Ty mohl uvalit jak na vydavatele, tak i šéfredaktora nebo redaktory.⁷ Příčinou postihu mohly být například nesprávné zakomponování příspěvku na stránce, kvůli čemuž mohly u čtenáře

³ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-271-0553-3. s. 335.

⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. 2011. s. 336.

⁵ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. 2011. s. 335.

⁶ RŮŽIČKA, Daniel. *Federální úřad pro tisk a informace (1980-1990)*. Totalita.cz [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_05.php

⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8. s. 209.

vzniknout nežádoucí asociace; skrytá propagace výrobků kapitalistických zemí; opomenutí kritiky západních mocností při informování o problémech nebo určitých událostech.⁸

Jednalo se tedy o systém následné kontroly. Pokud se novináři chtěli vyhnout postihům, museli si dávat pozor na to, co píšou. Jestli jsou texty ideologicky nezávadné, kontroloval povětšinou také šéfredaktor, případně i sám vydavatel. Z pohledu moci tak byl tento systém daleko efektivnější než tradiční předběžná cenzura, v redakcích totiž vyvolával přísnou autocenzuru.⁹

Předběžná cenzura se uplatňovala jen při výjimečných okolnostech. Za příklad lze uvést každoroční období kolem 21. srpna. V těchto dnech pracovníci orgánů ČÚTI a SÚTI přímo dohlíželi v ústředních denících na to, zda se v textech neobjevují z pohledu KSČ nevhodné pasáže odkazující na invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v létě roku 1968.¹⁰

Na začátku 80. let se změnil kontrolní systém médií. Zákon č. 180/1980 Sb. zřídil orgán Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI), který převzal řadu kompetencí, jež původně spadaly pod ČÚTI a SÚTI. Federální úřad dohlížel na registraci hlavních celostátních periodik; evidoval změny; stanovoval přiděly papíru a rozhodoval o dovozu zahraničního tisku.

V pravomocích ČÚTI a SÚTI zůstal dohled nad krajským, okresním a podnikovým tiskem. V roce 1988 pak činnost definitivně ukončily a jejich úlohu převzaly odbory tisku a informací ministerstev kultury ČSR a SSR.¹¹

FÚTI byl odpovědný federální vládě, stranicky jej vedlo přímo oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. Předsedal mu Zdeněk Čermák, jenž ve funkci setrval až do roku 1989.

Odbor hodnocení a analýz FÚTI sledoval obsahy ústředních deníků, vybraných časopisů a programových bloků Čs. rozhlasu a Čs. televize. Každý týden na pravidelných schůzích sděloval své závěry zástupcům ÚV KSČ, Národní fronty a několika vybraným šéfredaktorům.¹²

Mediální situaci během 70. a 80. let dokreslují i Zásady etiky socialistického novináře, které byly předloženy ke schválení v roce 1977 na VII. sjezdu Československého svazu novinářů. Podle etického kodexu se žurnalisté například zavazovali k cílevědomé práci pro socialistickou

⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 209.

⁹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 209.

¹⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. 2011. s. 337-338.

¹¹ RŮŽIČKA, Daniel. *Federální úřad pro tisk a informace (1980-1990)*. Totalita.cz [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_05.php

¹² BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. 2011. s. 337.

společnost a dodržování ideje marxismu-leninismu, aktivně se měli podílet na uskutečňování politiky strany anebo bojovat proti buržoazním a revizionistickým ideám antikomunismu.¹³

Změna na politické scéně nastala v roce 1985, kdy byl do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS jmenován Michail Gorbačov, který vyhlásil za svůj program v Sovětském svazu přestavbu, demokratizaci a otevřenost vůči světu. Dokument týkající se reformy médií sice čeští komunisté přijali, v praxi však změny byly na rozdíl od Polska či Maďarska velmi malé.¹⁴

1.1.2 Oficiální informační zdroje a struktura tisku

Výsadní postavení v oblasti informačních zdrojů, s kterými novináři pracovali, měla ČTK (Československá tisková kancelář).¹⁵ Její působnost upravoval zákon č. 123/1965 Sb., který ji definoval jako oficiální zpravodajský orgán státu.¹⁶ Informace od ní odebíraly na základě smluv redakce tuzemských i zahraničních sdělovacích prostředků, instituce a orgány veřejné správy. Kromě standardních zpravodajských činností, které vykonávají agentury, musela ČTK vydávat i oficiální texty a prohlášení vlády.¹⁷

ČTK měla výhradní právo na zpracovávání a šíření zpravodajství ze zahraničních agentur, čímž prakticky kontrolovala přísun informací pocházejících mimo území Československa.¹⁸ Agentura také zřizovala síť zpravodajů v zahraničí. K 1. lednu 1986 měla své redaktory ve 20 zemích.^{19,20}

Dalším zdrojem byl Orbis, který v roce 1977 založila Československá společnost pro mezinárodní styky. Tato tisková agentura byla formálně společenskou nevládní organizací, v praxi ji však řídil ÚV KSČ, jenž ji využíval pro kontrapropagandu a zahraniční propagandu.²¹

Orbis měl za cíl rozšiřovat povědomí o úspěších reálného socialismu.²² Toho se snažil docílit prostřednictvím distribuce informačních materiálů a fotografií zahraničním sdělovacím

¹³ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 245.

¹⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. 2011. s. 338.

¹⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 211.

¹⁶ TRUNEČKOVÁ, Ludmila. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty: vývoj vztahů mezi politickou a mediální sférou v 90. letech 20. století*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. s. 14. ISBN 978-80-246-3073-1.

¹⁷ TRUNEČKOVÁ, Ludmila. 2015. s. 21-22.

¹⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 211.

¹⁹ TRUNEČKOVÁ, Ludmila. 2015. s. 18.

²⁰ V 80. letech vydávala zahraniční redakce denně zhruba 80 až 110 textových zpráv určených sdělovacím prostředkům. Dalších 40 až 60 zpráv bylo určených pro vnitřní informaci

²¹ TRUNEČKOVÁ, Ludmila. 2015. s. 28.

²² TRUNEČKOVÁ, Ludmila. 2015. s. 28.

prostředkům, tiskovým agenturám a krajským organizacím.²³ Spolupracoval s podobně zaměřenými agenturami východní Evropy, jako byly sovětská APN, polská Interpress a další.²⁴

Základem vydavatelské struktury byl tzv. ústřední tisk, tedy celostátně vydávaná periodika. Do této kategorie spadalo šest celoplošných deníků: například Rudé právo (vydavatel: ÚV KSČ) nebo Mladá fronta (Socialistický svaz mládeže). K nim se řadily i dva celoplošné tematické deníky Československý sport (Čs. svaz tělesné výchovy) a Obrana lidu (ministerstvo národní obrany).

Souběžně s tzv. ústředním tiskem vycházely regionální tituly: deset krajských deníků a večerníků; okresní noviny, podnikový a závodní tisk a ostatní v krajích registrovaný tisk.²⁵

Náklad měl v 80. letech mírně vzrůstající tendenci. Pro představu se v roce 1980 denní počet výtisků Rudého práva pohyboval kolem 942 000, v roce 1987 to poté bylo 1 025 300 kusů.²⁶

Velké oblibě se těšila časopisecká produkce, která nabízela relativně pestrá témata pro různé cílové a zájmové skupiny (*děti a mládež, ženy; sportovci, motoristé atd.*). Kvůli nedostatku novinového papíru a zastaralé technologii polygrafického průmyslu však poptávka převyšovala nabídku, a proto se některá periodika stala během normalizace nedostatkovým zbožím.²⁷

V 80. letech se na trhu začaly objevovat v omezeném množství i vybrané tituly ze západní Evropy. Jednalo se například o módní časopisy, francouzské komiksy pro děti nebo různá vědecká periodika.²⁸

Alternativou k oficiálním a režimem ovládaným sdělovacím prostředkům byla samizdatová periodika, jejichž větší rozvoj souvisel se vznikem neformální opoziční iniciativy Charta 77, mezi jejímiž sympatizanty byli i novináři a publicisté.²⁹ Samizdatový tisk měl zprvu charakter spíše sborníků a almanachů, postupem času i díky modernějším kopírovacím strojům však začal vznikat plnohodnotný tisk různého formátu i obsahového zaměření.

²³ TRUNEČKOVÁ, Ludmila. 2015. s. 28.

²⁴ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. 2010. s. 212.

²⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. s. 215.

²⁶ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. 2011. s. 339.

²⁷ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. 2011. s. 339-340.

²⁸ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. 2011. s. 339-340.

²⁹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. s. 220.

Nejnámějším a nešířenějším samizdatovým zpravodajsko-publicistickým titulem byly Lidové noviny.³⁰ Nulté číslo obnoveného titulu vyšlo roku 1987, od ledna 1988 pak začal list vycházet s měsíční pravidelností. Lidové noviny cílily na široké publikum, na sklonku osmdesátých let se staly fenoménem a mnohem více než ostatní samizdatový tisk se šířily i mimo Prahu.³¹

Podle odhadů během normalizace postupně vycházelo přes 200 nezávislých titulů.³²

1.2 Zásahy státu do sportu

1.2.1 Sport v komunistickém Československu

Druhá polovina 20. století je spojena s obrovským nárůstem významu sportu, a to jak ve světě, tak i v Československu. Socialistické státy podporovaly rozvoj především toho vrcholového, protože fotbalová, hokejová nebo atletická klání byla příležitostí, jak se vyrovnat ekonomicky nejvyspělejšími zeměmi světa.³³ Právě úspěchy na vrcholných mezinárodních akcích byly jednou z mála oblastí, v které se státy východního bloku úspěšně měřily s kapitalistickými zeměmi.³⁴

Do sportu putovaly nemalé částky ze státního rozpočtu. Vzhledem k finanční podpoře bylo možné zavádět progresivní tréninkové metody, uplatňovat vědecké přístupy v přípravě závodníků a rozvíjet tělovýchovné lékařství nebo rehabilitační metody.³⁵ Zároveň se také zkvalitnili trenéři a spustily se celoroční soutěže a tréninkové systémy. V neposlední řadě vláda musela v zájmu rozvoje hnutí přijmout nová opatření o organizaci tělovýchovy.

Primárně státem řízená tělovýchova však přinášela i negativa. Sport se zideologizoval a zpolitizoval. Namísto vlastních metod často docházelo k mechanickému kopírování sovětského vzoru.³⁶ Uplatňoval se totalitní princip jednoty společenských organizací, z tohoto důvodu tak bylo vše orientováno na masovost a boj proti elitářskému individualismu. Převládli direktivní, centralizovaný a administrovaný způsob práce spojený se vzrůstající byrokratickou činností.³⁷

³⁰ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. s. 224-225.

³¹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. s. 224-225.

³² KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. s. 227.

³³ GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena. *Dějiny sportu: přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 181. ISBN 978-80-210-5458-5.

³⁴ STRACHOVÁ, Milena. *Organizace sportu v Československé republice v letech 1952-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 46. ISBN 978-80-87912-38-6.

³⁵ GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena. 2011. s. 181.

³⁶ GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena. 2011. s. 181.

³⁷ STRACHOVÁ, Milena. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 51.

Typickým příkladem masovosti sportu byly obnovené spartakiády. První celostátní spartakiáda se konala v roce 1955, trvala devět dní a během celého programu vystoupilo 552 tisíc cvičenců.

Prudký nárůst významu sportu ve světě znamenal i přechod k profesionalizaci a ti nejlepší za své výkony pobírali bohaté finanční odměny. To ale bylo v rozporu se socialistickými ideály, které říkaly, že se jedná o formu vykořisťování.³⁸ V zájmu potřeby motivačně se odlišit od svých kapitalistických protějšků tak stát profesionální sportovce označoval za amatéry a formálně je zaměstnával v armádě, bezpečnosti apod.

Jistá forma uvolnění přišla s vytvořením právní konstrukce podle paragrafu 124 zákoníku práce, jenž umožňoval dlouhodobé uvolnění ze zaměstnání pro sportovní činnost. V praxi to vypadalo tak, že sportovci podepisovali smlouvy s podnikem a hned nato statutární smlouvu s příslušnou tělovýchovnou jednotou, na jejímž základě vykonávali sportovní činnost a byli za ni odměněni. Toto uvolnění a tedy i základy profesionalismu iniciovaly zejména kolektivní sporty.³⁹

Velká část reprezentantů se soustředila v oddílech ozbrojených sil Armádního tělovýchovného klubu, v roce 1953 přejmenovaného na Ústřední dům armády a o tři roky později na Duklu. Při výběru sportovců, kteří měli zemi zastupovat na mezinárodních akcích, však nebyla vždy hlavním kritériem výkonnost, svou roli hrála i ideová a politická vyspělost.⁴⁰ To samé platilo i ve vztahu k funkcionářům, přičemž zahraniční styky z nich mohli udržovat jen ti speciálně prověřeni.

Jedním z důvodů těchto opatření bylo, že se komunistická strana obávala emigrace sportovců. Proto obvykle každou zahraniční výpravu doprovázeli spolupracovníci StB.⁴¹ Ti měli nejen za úkol zabránit možnému útěku do západních zemí, ale i omezit kontakt s nežádoucími osobami. Případně měli alespoň danou situaci zdokumentovat a uchovat k dalšímu využití. Objektem zájmu StB nebyly jen individuální osoby, ale i sportovní akce, zejména ty s mezinárodní účastí.

1.2.2 Emigrace sportovců

Navzdory opatřením a snahám komunistické strany však řada sportovců svou vlast opustila. Emigrace se z velké části odehrála ve dvou vlnách, které se uskutečnily v letech 1948 a 1968.

³⁸ STRACHOVÁ, Milena. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 56.

³⁹ STRACHOVÁ, Milena. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 56.

⁴⁰ STRACHOVÁ, Milena. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 49.

⁴¹ STRACHOVÁ, Milena. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 49.

Pokud sportovci z různých důvodů odešli, byli zostuzeni a následně postaveni na černou listinu. Nesmělo se o nich psát a mnohdy se jejich jména nemohla objevit ani ve výsledcích závodů.⁴²

Jedním ze sportovců, kteří emigrovali během první vlny, byl i hokejový útočník Josef Maleček. Patřil mezi nejlepší evropské útočníky své doby, byl několikanásobným vítězem mistrovství Evropy, jenže když po únoru 1948 odešel do Švýcarska, pro komunistickou stranu se stal nepřitelem. Ta ho ve snaze dehonestovat v očích veřejnosti nařkla z kolaborace s nacisty během okupace.⁴³

Mezi další sportovce, kteří po únorovém převratu 1948 emigrovali, patřili například hokejisté Miroslav Sláma, Oldřich Zábrodský a Jaroslav Drobný. Z londýnské olympijské výpravy odešli do zahraničí plavci a kanoisté. V březnu roku 1950 pak Československo opustila Ája Vrzáňová, krasobruslařská mistryně světa.

Útěk do ciziny se týkal ale i funkcionářů. Pro emigraci se například rozhodli představitelé Sokola Marie Provazníková a Antonín Hřebík, kteří se poté podíleli na organizaci exulantských sokolských jednot a také se zasloužili o vznik Ústředí čs. sokolstva v zahraničí.

Druhá emigrační vlna nastala po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy. Po srpnu 1968 odcházeli do zahraničí zpravidla ti sportovci, jimž nešlo ani tak o změnu politického systému, ale měli k tomu především sportovní, potažmo ekonomické důvody.⁴⁴ Sportovci se chtěli zlepšovat, poměřovat se se světovou elitou, avšak nechtěli být omezovali politikou KSČ.

Emigrace probíhala dvojnásobem, a to buď během zahraničního zájezdu, nebo dovolené.⁴⁵ Výraznou roli v ní sehrál i zájem západních velkoklubů o československé hráče. Strůjci zlata na fotbalovém Euru 1976 dostávali řadu nabídek, jenže až na gólmana Ivo Viktora nikdo nespĺňoval dobová kritéria pro odchod do zahraničí, a tak jim byly přestupy znemožněny.

Podobné nabídky na Čechoslováky přicházely i od hokejových týmů z kanadsko-americké NHL. Hokejisté hnaní touhou zahrát si nejlepší ligu na světě emigrovali častěji než jiní sportovci⁴⁶. Průkopníkem v tomto směru se stal útočník Václav Nedomanský, který poté, co

⁴² ROKOSKÝ, Jaroslav. *Emigrace sportovců v období komunistického režimu 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 106. ISBN 978-80-87912-38-6.

⁴³ ROKOSKÝ, Jaroslav. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 111.

⁴⁴ ROKOSKÝ, Jaroslav. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 138.

⁴⁵ ROKOSKÝ, Jaroslav. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 161.

⁴⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 147.

mu i navzdory splnění podmínek byla odepřena možnost zahrát si v zahraničí, v roce 1974 emigroval. Přes Švýcarsko se dostal do Ameriky, kde si jako první Čechoslovák v historii zahrál slavnou NHL.

Početnou skupinu emigrantů během období normalizace tvořily také mladé sportovní naděje. Největší rozruch vzbudil odchod devatenáctileté tenistky Martiny Navrátilové, která po US Open v roce 1975 požádala o americké občanství a do Československa se už natrvalo nevrátila. Jako reprezentantka Spojených států se pak vypracovala v jednu z nejlepších hráček historie.

1.2.3 Aféra s hokejovými mistry světa 1949

Tragické důsledky politické perzekuce řízené komunistickou stranou dokládá například aféra kolem hokejových mistrů světa a Evropy, která se odehrála v roce 1950. Tehdy měl světový šampionát hostit Londýn, fanoušci napjatě očekávali, jak si povedou hráči, kteří v předchozím roce vybojovali titul, jenže ti místo snahy o obhajobu zlatých medailí stanuli před soudem.

Aféra vyplývala ze strachu z odchodu sportovců do emigrace.⁴⁷ Pro komunistický režim nebylo dobrou vizitkou, když jeho sportovci zůstávali v cizině, jak se v minulosti už několikrát stalo, a proto se rozhodl demonstrovat sílu. Jako exemplární případ měli posloužit právě hokejisté.

Komunistická strana zrušila jejich účast na londýnském mistrovství světa. Oficiálním důvodem mělo být neudělení víz reportérům Josefu Lauferovi a Otakaru Procházkovi. Ačkoliv toto tvrzení britská informační služba vyvrátila (vylepila udělená víza do výloh své kanceláře v ulici Na Příkopě⁴⁸), režim nadále pokračoval v nepravdivých propagandistických teoriích.⁴⁹

Spouštěčem otevřeného zásahu vůči hokejistům se stala oslava narození syna jednoho z hráčů. Během ní rozzlobení reprezentanti začali provolávat protikomunistická a protirežimní hesla,⁵⁰ což neuniklo pozornosti StB, která ještě ten den v restauraci U Herclíků několik z nich zadržela.

„Na náměstíčku už stál připravený anton, byla to na nás taková smyčka. Bylo to tak udělané, věděli, kde se sejdem, věděli, co uděláme, že asi něco takového vyprovokujeme,“⁵¹ vzpomínal

⁴⁷ GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena. 2011. s. 185.

⁴⁸ KALOUS, Jan. *Hokej jako politikum. Komunistický režim a hokej 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 83. ISBN 978-80-87912-38-6.

⁴⁹ KALOUS, Jan. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 83.

⁵⁰ KALOUS, Jan. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 83.

⁵¹ JANÍK, Vlastislav a FALTÝNKOVÁ, Lenka. *Augustin Bubník. Příběhy 20. století, Post Bellum* [online]. 2009 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/bubnik-augustin-1928>

Augustin Bubník, jeden ze zadržených hokejistů. Podle něj byla celá akce dopředu naplánovaná.

Následovalo zatýkání zbylých reprezentantů. Jako poslední byl vzat do vazby Bohumil Modrý, jenž měl posloužit jako hlava protistátní skupiny, a to i přes to, že se oslavy vůbec neúčastnil.⁵² Zadržení hokejisté byli podrobeni těžkým výslechovým procedurám, při kterých několik měsíců čelili fyzickému i psychickému tlaku, a rovněž nesměli být v kontaktu s rodinami.

Ve dnech 5. a 6. října 1950 se uskutečnilo před Státním soudem v Praze neveřejné hlavní líčení, při kterém byli hokejisté uznáni vinnými a odsouzeni. Nejvyšší trest soud vyměřil Modrému, jehož za údajnou špionáž a velezradu odsoudil k patnácti letům odnětí svobody, Bubník byl odsouzen k čtrnácti rokům vězení, další tresty se pohybovaly v rozmezí dvou až deseti let odnětí svobody.

Většina hokejistů byla během amnestie v roce 1955 propuštěna. Stejně tak i Modrý, který však po věznění v Plzni na Borech, Jáchymově, Opavě a na pražském Pankráci trpěl zdravotními problémy. Zemřel 21. července 1963, pět let po své smrti byl jako ostatní hráči rehabilitován.

1.2.4 Bojkot olympijských her v Los Angeles 1984

Dalším z příkladů zásahů státu do sportu je bojkot olympijských her v Los Angeles v roce 1984. Ten dokazuje, že sport byl i po více než třiceti letech od aféry kolem hokejových mistrů světa výrazně propojený s politikou a snadno se mohl stát nástrojem při řešení mezinárodních sporů. V tomto případě mezi Sovětským svazem s jeho satelitními státy a USA se západním světem.

Sovětští komunisté měli už od roku 1980 celkem jasno v tom, jak oplatit Američanům bojkot olympijských her v Moskvě.⁵³ Jen bylo nutné najít vhodnou záminku. Už před definitivním rozhodnutím o neúčasti sportovců olympijské výbory východního bloku poukazovaly na podle jejich mínění nevyhovující podmínky, které v imperialistických Spojených státech panovaly.

V jedné ze zpráv například uváděly, že i když Mezinárodní olympijský výbor (MOV) obdržel záruky o bezpečnosti od amerického prezidenta, veřejnost se může přesvědčit, že Olympijská

⁵² KALOUS, Jan. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 84.

⁵³ USA společně s více než 60 státy světa bojkotovaly moskevské hry kvůli invazi sovětských vojsk do Afghánistánu v roce 1979.

charta a Coubertinův rukopis jsou porušovány.⁵⁴ Antonín Himl, předseda Československého olympijského výboru (ČSOV) a člen ÚV KSČ, zase prohlásil: „*V atmosféře nepřátelské psychózy se tam připravuje likvidace sportovců socialistických zemí zfanatizovanými, dobře vyzbrojenými a americkou vládou podporovanými antikomunistickými živly.*“⁵⁵

Československo zaujímalo v 80. letech v mezinárodním olympijském hnutí dobré postavení, což dokládají vřelé vztahy mezi jeho sportovními činovníky a Juanem Antoniem Samaranchem, tehdejším předsedou MOV.⁵⁶ O jeho samostatné politice v rámci olympijského směřování ale nemohla být řeč. Vedoucí představitelé tělovýchovy, i když někteří neradi, podléhali požadavkům komunistické strany, která se zase podřizovala tlakům z Moskvy.⁵⁷

A tak, když se 13. května 1984 konalo plenární zasedání ČSOV, činovníci bez většího odporu schválili neúčast svých sportovců na hrách v Los Angeles. O den později bojkot posvětil předseda Národního olympijského výboru SSSR Marat Gramov, jenž na konferenci řekl, že neúčast Sovětského svazu je definitivní.⁵⁸

Jako oficiální důvod bojkotu her⁵⁹ byly udávány bezpečnostní podmínky a znečištěné životní prostředí. Tou pravou příčinou však byla odplata za předchozí neúčast části západního světa v Moskvě. Do Los Angeles se kromě Rumunska a Jugoslávie nepodívaly žádné státy socialistického bloku, ani někteří spojenci SSSR.

Na toto rozhodnutí nejvíce doplatili sportovci, Československo mělo silnou generaci, pravděpodobně by rozšířilo svou sbírku úspěchů. Jenže zatímco se v Kalifornii konal vrchol čtyřletého olympijského cyklu, běžkyně Jarmila Kratochvílová, diskař Imrich Bugár, sportovní gymnastka Hana Říčná nebo fotbaloví reprezentanti, obháje zlaty z Moskvy, museli z politických důvodů zůstat doma.

⁵⁴ ŠKODA, Zdeněk. *Československé olympijské hnutí v letech 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. s. 72. ISBN 978-80-87912-38-6.

⁵⁵ TOMÁŠ, Macek. *STALO SE 12. KVĚTNA: Ukradené hry. ÚV KSČ rozhodl, nešlo nesouhlasit*: iDNES.cz [online]. 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/oh/olympismus/stalo-se-pred-lety-los-angeles-1984-olympiada-bez-cechu-a-slovaku.A200511_164101_sport_oh_ten

⁵⁶ HAVRÁNKOVÁ, Hana. *Český olympismus: 100 let*. Praha: Olympia, 1999. s. 111. ISBN 80-7033-579-3.

⁵⁷ HAVRÁNKOVÁ, Hana. 1999. s. 111.

⁵⁸ ŠKODA, Zdeněk. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. 2015. s. 73.

⁵⁹ Komunistická terminologie slovo bojkot v souvislosti s těmito událostmi nepoužívala, nahradila ho spojením „vynucená neúčast“.

1.3 Havárie v Černobyly

1.3.1 Výstavba a provoz

Černobylská jaderná elektrárna se nachází na severu Ukrajiny, v blízkosti hranic s Běloruskem a zhruba 110 kilometrů od ukrajinského hlavního města Kyjev. Nejbližší obydlenu oblastí bylo téměř padesátitisícové město Pripjat', vzhledem nedaleké elektrárně nazývané symbolem industrializované socialistické budoucnosti⁶⁰, které leželo zhruba 3 kilometry severozápadně.

Tato lokalita byla pro stavbu jaderné elektrárny vybrána v roce 1966. Splňovala ta nejprísnejší kritéria – dostatečná vzdálenost od velkých měst a letovisek, dostupnost řeky Pripjat' a železniční trati a také se oblast tolik nevyužívala pro zemědělské účely.⁶¹

Výstavba jaderné elektrárny v Černobyly začala v roce 1970 budováním prvního reaktoru. V provozu měla být v roce 1975, avšak kvůli problémům s dodávkami reaktorových součástí se spustila až o dva roky později. „*Rok 1977 vejde do historie sovětské atomové energie jako rok zrození energetického obra na Pripjati,*“⁶² napsal do předních ukrajinských novin Viktor Brjuchanov, ředitel elektrárny odpovědný za její výstavbu a poté i provoz.

V letech 1978, 1981, 1983 následovala dostavba dalších tří reaktorů, v plánu bylo vybudování dalších dvou.

Problémy s dodávkami materiálu vedly k porušování některých technických a bezpečnostních norem. Například při stavbě pátého bloku dodavatelé elektrárně nenavezli správný typ drceného kamene pro betonování. Dělníci tak museli použít kámen, který byl dvakrát větší, což mělo za následek, že se beton nedostal do všech míst, a v konstrukci tak zůstaly díry.⁶³ Na varování, že technické nedostatky mohou vést až ke ztrátám na životech, však nikdo nereagoval.

Jaderná elektrárna disponovala reaktory RBMK-1000⁶⁴. Tento typ je moderovaný grafitem a chlazen vodou procházející tlakovými kanály s palivem tvořeným oxidem uraničitým

⁶⁰ PLOKHY, Serhii. *Černobyl: historie jaderné katastrofy*. Přeložil KOVAŘÍK, Petr. Brno: Jota, 2019. s. 40. ISBN 978-80-7565-462-5.

⁶¹ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 44-45.

⁶² PLOKHY, Serhii. 2019. s. 46.

⁶³ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 65.

⁶⁴ Реактор болшой мошчноти каналны

obohaceným na 2 procenta uranu.⁶⁵ Podle původních plánů se však v Černobylu měl využívat typ VVER⁶⁶, o přechodu k jinému reaktoru rozhodl vyšší výkon a příznivější cena.⁶⁷

Reaktor RBMK měl výkon 1000 megawattů, tedy dvakrát více než VVER, a byl zkonstruovaný tak, aby při provozu vyžadoval jen lehce obohacený uran.⁶⁸ Výhodou také bylo, že se dal sestavit přímo na místě z prefabrikátů, které mohly vyrábět i strojírenské závody, jež se přímo nespecializovaly na výrobu součástí určených pro jaderný průmysl.⁶⁹

Negativem naopak bylo, že v době výstavby nebyl tento typ pořádně otestován a také se vedly debaty o jeho bezpečnosti. Hlasy, které volaly proti použití typu RBMK, však stranické vedení v Moskvě ignorovalo.⁷⁰ Mezi nejsilnější kritiky patřil i Nikolaj Dolležal, hlavní konstruktér reaktoru, který říkal, že tento typ není příliš vhodný pro použití v evropské části SSSR.

Dolležal upozorňoval na problematiku přepravu paliva a odpadu a také se obával o možné změny klimatu, které podle něj mohly nastat kvůli tomu, že jaderné elektrárny vypouštěly do atmosféry obrovské množství tepla. Navrhoval, aby se stavěly v řídké osídlených oblastech v severních částech Sovětského svazu, kde jsou uranová ložiska.⁷¹

Navzdory obavám a problémům při stavbě provoz v Černobylu pokračoval až do havárie 4. bloku relativně v klidu. Podle statistik měla elektrárna dokonce nižší počet nehod než ostatní stejného typu.⁷²

K nejzávažnějšímu problému došlo 9. září roku 1982. Po dokončení plánovaných oprav na prvním reaktoru začali operátoři najíždět na plný výkon. Jeden z palivových kanálů ale praskl, do jádra reaktoru se uvolnil obohacený uran a beta záření v kontaminovaných částech se dostalo na desetinásobek běžných hodnot.⁷³ Podle vyšetřující komise za nehodu mohli opraváři, kteří chybně zavřeli ventil kanálu s chladicí kapalinou.

⁶⁵ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobylu – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní úřad radiální ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 6. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobylu.pdf

⁶⁶ Vodo-vodjanoj eněrgetičeskij reaktor

⁶⁷ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 60.

⁶⁸ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 61.

⁶⁹ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 61.

⁷⁰ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 61.

⁷¹ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 61-62.

⁷² PLOKHY, Serhii. 2019. s. 65.

⁷³ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 65.

1.3.2 Průběh havárie

Na 25. dubna 1986 vedení elektrárny naplánovalo pravidelnou údržbu bloku číslo 4. Odstávku reaktoru chtěli pracovníci využít pro experiment, při němž měli otestovat funkci nového regulátoru magnetického pole rotoru. Jak píše SÚJB (Státní úřad pro jadernou bezpečnost) a SÚRO (Státní ústav radiační ochrany), mělo se ověřit, „*zda bude turbogenerátor po rychlém uzavření přívodu páry do turbíny schopen při svém setrvačném doběhu ještě zhruba 40 vteřin napájet čerpadla havarijního chlazení aktivní zóny reaktoru.*“⁷⁴ Přípravy na zkoušku začaly v březnu, naplno se poté rozběhly v dubnu. Úkol sestavit časový harmonogram a zkoordinovat testy dostal jeden z nejzkušenějších inženýrů Vitalij Borec.⁷⁵

Odstávka reaktoru číslo 4 však nezačala večer 24. dubna, jak naplánoval, ale až v ranních hodinách 25. dubna. Během dopolední směny, kterou vedl Igor Kazačkov, pracovníci ve 13:05 snížili výkon na polovinu, odstavili první turbogenerátor a poté i systém havarijního chlazení. Když do skutečného odstavení reaktoru zbývalo několik desítek minut, dispečerům zavolali nadřízení, aby zkoušku odložili a udrželi současnou produkci.⁷⁶

Důvodem bylo, že v jihoukrajinské jaderné elektrárně v Mykolajevské oblasti se nečekaně odpojil jeden z bloků. Správa energetické sítě nechtěla riskovat možné výpadky proudu, a proto rozhodla, že černobylská jednotka bude udržovat stávající výkon až do večera, kdy klesne poptávka po elektřině.⁷⁷

Odložení experimentu o téměř 9 hodin mělo za následek to, že velín reaktoru vedla směna, jejíž pracovníci nebyli s programem zkoušky dostatečně obeznámeni.⁷⁸ V hlavní fázi experimentu převzal reaktor Alexandr Akimov, který sice v Černobyli pracoval deset let, na pozici vedoucího směny však povýšil před pouhými čtyřmi měsíci.⁷⁹

Snižování výkonu znovu pokračovalo od 23:10. Patrně chybou operátora však výkon poklesl až příliš na hodnotu 30 MWt, kvůli čemuž se reaktor dostal do nestabilního stavu a mimo oblast

⁷⁴ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobyli – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní ústav radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 7. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobyli.pdf

⁷⁵ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 76.

⁷⁶ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 82.

⁷⁷ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 82.

⁷⁸ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobyli – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní ústav radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 7. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobyli.pdf

⁷⁹ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 89.

povolného provozu. Obsluze se nakonec podařilo pomocí vytahování regulačních tyčí z aktivní zóny výkon reaktoru navýšit a ustálit ho na hodnotě 200 MWt.

Experiment začal v 1:23:04, a to i přes to, že výkon reaktoru byl stále pod hodnotou, kterou odborníci stanovili jako doporučenou pro daný pokus (700 MWt). Pracovníky elektrárny od zahájení zkoušky neodradilo ani to, že počet regulačních tyčí v reaktoru odpovídal zhruba polovině normy.⁸⁰ Nehledě na to, že v předchozích minutách operátoři z různých důvodů vědomě vypnuli bezpečnostní systémy, například havarijní signál, jenž by po uzavření přívodu páry na turbínu automaticky odstavil reaktor, či havarijní chlazení aktivní zóny.⁸¹

V závislosti na snížení výkonu čerpadel došlo k omezení průtoku chladicí vody v systému. Kapalina kvůli tomu dosáhla bodu varu, začala se měnit na páru, čímž se snížila její schopnost působit jako chladič. Méně vody a více páry se projevilo na nárůstu neabsorbovaných neutronů a prudkému zvýšení intenzity reakce.⁸²

Výkon reaktoru drasticky stoupal. Automatický řídicí systém se sice snažil rychlost reakce zpomalit, jenže vzhledem k tomu, že obsluha v předchozích hodinách ve snaze navýšit výkon ručně vytáhla regulační tyče, neměl šanci.⁸³

V 1:23:40 operátoři stiskli tlačítko AZ-5, které sloužilo k nouzovému vypnutí reaktoru. Jednalo se zřejmě o dopředu naplánovaný konec pokusu, který se sice nevyvíjel podle předpokladů, obsluha si ale zatím žádné nebezpečí nepřipouštěla.⁸⁴ Po stisknutí tlačítka se do aktivní zóny začalo zasouvat 178 regulačních tyčí, jež měly snížit rychlost reakce. Hroty tyčí ale měly konstrukční chybu – byly vyrobeny z grafitu (čistého uhlíku), který celý proces naopak přižívoval.⁸⁵ Než se tak regulační tyče stačily přesunout na místo, teplo v reaktoru je roztavilo.

⁸⁰ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobylu – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní ústav radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 8. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobylu.pdf

⁸¹ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobylu – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní ústav radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 8. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobylu.pdf

⁸² PLOKHY, Serhii. 2019. s. 93.

⁸³ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 94.

⁸⁴ LÁZŇOVSKÝ, Matouš. *Brzda místo plynu a plyn místo brzdy. To byl Černobyl*: Technet.idnes.cz [online]. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/technika/brzda-misto-plynu-a-plyn-misto-brzdy-to-by-l-cernobyl.A110422_172730_tec_technika_mla

⁸⁵ LÁZŇOVSKÝ, Matouš. *Brzda místo plynu a plyn místo brzdy. To byl Černobyl*: Technet.idnes.cz [online]. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/technika/brzda-misto-plynu-a-plyn-misto-brzdy-to-by-l-cernobyl.A110422_172730_tec_technika_mla

Výkon reaktoru, který se předtím pohyboval kolem 200 MWt, se během několika sekund vyšplhal na více než 30 tisíc MWt, tedy desetinásobek normy.⁸⁶

Zanedlouho se ozvala první exploze. Reaktor byl přetlakovaný, vybuchla v něm pára a posunula víko 4. bloku o váze téměř 1000 tun. Zhruba dvě vteřiny nato se ozvala další exploze, která zničila část budovy a vymrštila do vzduchu vysoce radioaktivní grafitové bloky, které dopadaly na celé území elektrárny.⁸⁷

V budově čtvrtého bloku vypukl požár, část střechy, kterou pokrýval proti bezpečnostním předpisům bitumen, vysoce hořlavý ropný produkt, se zřítila.⁸⁸ Z reaktoru pak volně tryskalo záření do atmosféry.

Zhruba pět minut po výbuchu dorazili na místo hasiči, kteří však nebyli se situací obeznámeni. „Po celé střeše ležely rozházené nějaké stříbrné kousky. Odhodili jsme je stranou. V jednu chvíli tam jen tak ležely a najednou začaly hořet,“⁸⁹ vzpomínal Leonid Šavrej, jeden z hasičů. Stříbrnými kousky, o kterých mluvil, byly grafit a radioaktivní palivo.

Ve dvě hodiny v noci hasiči lokalizovali požár, o tři hodiny později ho za cenu životů uhasili.⁹⁰ V reaktoru sice ještě oheň přetrvával, pozitivní zprávou ale bylo, že se už nemohl rozšířit na další bloky elektrárny.

Dalším z kroků bylo zamezení úniku radiace. Toho se odborníci snažili docílit pomocí 5000 tun sloučenin bóru, dolomitu, písku, hlíny a olova, které shazovali z letících vrtulníků. Reaktor tak překryli vrstvou sypkých materiálů, které uhasily požár grafitu a částečně do sebe absorbovaly radiaci. Následně na místě čtvrtého bloku dělníci vybudovaly železobetonový kryt, tzv. sarkofág, jehož první verze byla dokončena v listopadu roku 1986.

Exploze v Černobylu vynesla radioaktivní látky do výšky asi 1500 metrů, které potom vítr zanesl přes západní část Sovětského svazu nad Finsko a Švédsko. Právě Švédsko zaznamenalo přítomnost látek v ovzduší jako první země mimo východní blok. Stalo se tak 27. dubna.

⁸⁶ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 95.

⁸⁷ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 96.

⁸⁸ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 102.

⁸⁹ PLOKHY, Serhii. 2019. s. 102.

⁹⁰ Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobylu – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní ústav radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 9. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobylu.pdf

Radioaktivní mrak se poté v závislosti na počasí přesouval i do jiných částí Evropy. Na území Československa poprvé zaznamenali přítomnost látek 29. dubna v jaderné elektrárně Jaslovské Bohunice a v krajské hygienické stanici v Hradci Králové. Tou dobou už ale tyto a jiné měřicí stanice o havárii v Černobylu věděly na základě zpráv ze sovětských sdělovacích prostředků.⁹¹

Sovětský svaz se nejprve snažil havárii zamlčet, vzhledem k rozsahu to však nebylo možné. První oficiální zprávu vydaly informační kanály až tři dny po nehodě. Československá média se k informaci poprvé dostala 29. dubna, kdy ČTK vydala krátkou zprávu. „*Rada ministrů SSSR v pondělí oznámila, že na Černobylské jaderné elektrárně (Ukrajina) došlo k havárii, při níž byl poškozen jeden z reaktorů. Jak uvádí zpráva TASS, jsou podnikány kroky k odstranění následků a postiženým je poskytována pomoc. Byla vytvořena vládní komise. Ve světě došlo k podobným haváriím nejednou. Jak uvádí TASS, havárie v Černobylské elektrárně je první havárií toho druhu v Sovětském svazu,*“⁹² otisklo Rudé právo na sedmé straně.

V důsledku havárie muselo být okamžitě evakuováno více než 100 tisíc lidí, celkový počet lidí, kteří museli opustit bydliště, se pohyboval kolem 350 tisíc.⁹³ Údaje o počtu mrtvých se liší: některé zdroje uvádějí přímo po havárii desítky obětí, jiné hovoří o stovkách až tisících.

Podle závěrů Černobylského fóra pořádaného Mezinárodní agenturou pro atomovou energii se počet úmrtí, která nastala nebo nastanou na následky havárie, odhaduje na 4000.⁹⁴ Toto číslo zahrnuje zhruba 50 pracovníků pohotovosti, kteří zemřeli na syndrom akutního ozáření v roce 1986, případně z jiných příčin v pozdějších letech, 9 dětí, které zemřely na rakovinu štítné žlázy, a odhadovaných asi 3940 lidí, již mohli zemřít na rakovinu způsobenou v důsledku ozáření.⁹⁵

⁹¹ VANĚK, Miroslav. *Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996. Maxdorf, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. s 80. ISBN 80-85800-58-6.

⁹² ČTK. SSSR: Havárie reaktoru. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(100). s. 7. ISSN 0032-6569.

⁹³ DRÁBOVÁ, Dana. *Jaderná energetika před černobylskou havárií a po ní*. Vesmír.cz [online]. 2006 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2006/cislo-3/jaderna-energetika-pred-cernobylskou-havarii-po-ni.html>

⁹⁴ *Dědictví Černobylu: Zdravotní, ekologické a sociálně-ekonomické dopady a Doporučení vládám Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny*. Praha: ČSVTS, 2006. ISBN 80-02-01806-0. s. 10. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/cernobyl/Cernobyl_CZ.pdf

⁹⁵ *Dědictví Černobylu: Zdravotní, ekologické a sociálně-ekonomické dopady a Doporučení vládám Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny*. Praha: ČSVTS, 2006. ISBN 80-02-01806-0. s. 10. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/cernobyl/Cernobyl_CZ.pdf

1.4 Závod míru

1.4.1 Vznik a vývoj

Úvahy o vzniku mezinárodního klání, které mělo za cíl utužit přátelství mezi slovanskými národy, se objevovaly už od konce druhé světové války. Nejprve se přemýšlelo o motoristických závodech, fotbalových utkáních nebo atletických mítincích, nakonec se pozornost organizátorů přesunula na cyklistiku.⁹⁶ „Novinkou naší cyklistiky jsou jednání navázaná s polským svazem o uskutečnění čtyřetapového závodu Praha-Varšava,“⁹⁷ napsalo Rudé právo v srpnu 1947.

Jednání byla složitá, diskutovalo se o tom, kde by měl závod startovat a kde končit. Někteří činovníci navrhovali trasu z Prahy do Varšavy, jiní zase, že by cyklisté měli jet v obráceném gardu.⁹⁸ Problémy pořadatelům přiděloval i stav silnic, na kterém se projevil nedávný válečný konflikt. Nehledě na to, že museli zaručit bezpečnost, ubytování a stravu stovkám účastníků.

Diskuse nakonec skončily úspěšně a o rok později se uskutečnil úvodní ročník. Organizovaly ho deníky komunistických stran Rudé právo a polský Głos Ludu (později Tribuna Ludu), ke kterým se přidaly cyklistické svazy obou zemí. „Největší cyklistická událost v dějinách Slovanstva bude jedinečnou manifestací vzájemné spolupráce lidově demokratických národů,“⁹⁹ lákaly na start závodu, tehdy ještě pod názvem závod Praha-Varšava, Varšava-Praha.

Úvodní ročník se jel roku 1948 a skládal se ze dvou na sobě nezávislých závodů. První část pelotonu vyrazila 1. května z Prahy a po sedmi etapách a 1104 kilometrech dorazila do Varšavy. Druhá skupina startovala ve Varšavě a po pěti etapách a 842 kilometrech finišovala v Praze. „Ten boj, který se odehrával ve dnech 1.-5. května na silnici mezi Varšavou a Prahou, nemá v dějinách slovanské cyklistiky dosud žádné obdoby. Svým významem a uspořádáním se Slavjantour zařadila mezi nejmohutnější cyklistické závody v Evropě,“¹⁰⁰ napsalo Rudé právo.

⁹⁶ CHALOUPKA, Jan. *Závod míru, aneb, Tour východu*. Praha: XYZ, 2018. s. 12. ISBN 978-80-7505-968-0.

⁹⁷ Praha-Varšava cyklistů? *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1947, 27(197), s. 8. ISSN 0032-6569.

⁹⁸ ČERNÝ, Jiří, STANĚK, Jaroslav a SOSENKA, Ladislav. *Závod míru: (o cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa)*. Praha: Olympia, 1987. s. 11.

⁹⁹ Závod Praha-Varšava bude dnes odstartován. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1948, 28(103), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁰⁰ Prosinek vítězem závodu Varšava-Praha. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1948, 28(106), s. 6. ISSN 0032-6569.

Bylo jasné, že závod bude pokračovat. Po úspěšném prvním ročníku se obě trasy sloučily, nově se tak začínalo střídavě v Praze, nebo ve Varšavě. Podle místa startu a cíle se také měnil název. Pojmenování Závod míru se ujalo až v roce 1950, organizátoři jím chtěli vyjádřit myšlenku míru, mezinárodní solidarity a přátelství mezi zúčastněnými zeměmi a národy. Znakem se nově stala Picassova bílá holubice míru, která zdobila dresy cyklistů a další propagační materiály.

S postupem času se rozšířil i organizační tým. V roce 1952 se na pořádání klání začaly podílet i deník Neues Deutschland a východoněmecký cyklistický svaz, což znamenalo rozšíření trasy závodu i o oblast Německé demokratické republiky. Tím se zformoval tradiční trojúhelník Praha-Berlín-Varšava, který až na dvě výjimky setrval do roku 1989.

Těmi výjimkami byly roky 1985, 1986, kdy se do pořadatelského týmu dočasně připojily i deník Pravda a cyklistický svaz SSSR, což znamenalo, že se několik etap odjelo v Moskvě, následující rok v Kyjevě.

Závod byl určený pouze amatérům, profesionální cyklisté startovat nesměli. Mezinárodní cyklistická unie (UCI) jej oficiálně uznala až 27. listopadu 1953. Unie ho nejprve odmítala zařadit do portfolia z důvodu silného politického charakteru, na žádost delegátů z Belgie, Rakouska, Itálie, Dánska a následným souhlasem ostatních členských států ho ale na kongresu v Curychu nakonec přijala.¹⁰¹ Od šestého ročníku se tak soutěžilo podle řádu UCI s tím, že mělo několik zvláštních ustanovení, „*kteřá vyplývala ze vznešené mírové myšlenky a nebyla v propozicích závodů pořádaných v kapitalistických státech.*“¹⁰²

Historicky nejúspěšnějšími cyklisty, kteří v závodě startovali před rokem 1989, byli Polák Ryszard Szurkowski a Němec Uwe Ampler. Oba si připsali po čtyřech celkových triumfech. Po roce 1989 nejvíce titulů získal Němec Steffen Wesemann, který vyhrál pětkrát. Co do počtu etapových vítězství byl nejlepší jeho krajan Olaf Ludwig, jenž získal celkem 38 dílčích prvenství.

Nejúspěšnějším československým cyklistou byl Jan Veselý, jenž ovládl druhý ročník a během svých devíti účastí si připsal 16 etapových triumfů, což ho řadí na třetí místo tabulek. Dalšími

¹⁰¹ CHALOUPKA, Jan. 2018. s. 14-15.

¹⁰² Poslední přípravy k odstartování Závodu míru. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1953, 33(120), s. 8. ISSN 0032-6569.

československými/českými vítězi byli Jan Smolík (1964), Vlastimil Moravec (1972), Ján Svorada (1990), Jaroslav Bílek (1993), Pavel Padrnos (1995) a Ondřej Sosenka (2002).

Po rozpadu východního bloku se Závod míru ocitl v krizi, v roce 1993 se Německo a Polsko vzdaly jeho spolupořádání a v roce 2005 se z důvodu nedostatku finančních prostředků i sporům o ochranu známku¹⁰³ poprvé od svého vzniku nekonal. Po roční pauze se sice vrátil, avšak jen na jeden ročník. V roce 2007 znovu z finančních důvodů závod neodstartoval a i přes snahu o oživení¹⁰⁴ se dnes koná pouze jeho mládežnická obdoba.

1.4.2 Události 39. ročníku

Jak už bylo zmíněno, v polovině osmdesátých let se do pořadatelského týmu připojily sovětský deník Pravda a cyklistický svaz SSSR. Důvodem bylo, že se Sověti domluvili s Francouzi, že založí etapový závod Moskva-Paříž.¹⁰⁵ K uskutečnění takového klání však potřebovali zkušenosti, a tak organizátory Závodu míru důrazně požádali, aby se jezdci vydali i na jejich území.¹⁰⁶

V roce 1985 proto květnový peloton zamířil do Moskvy, o rok později do Kyjeva. Na Ukrajině se odehrály čtyři etapy. Sedmikilometrový prolog, 48kilometrová týmová časovka a dvě etapy na okruzích městem, které byly dlouhé 138, respektive 152 kilometrů. Po leteckém přesunu pak závod pokračoval po tradiční trase přes Varšavu a Berlín do Prahy.¹⁰⁷

Spíš než pro svou výjimečnou trasu se však na tento ročník vzpomíná v jiných souvislostech. Jak už bylo popsáno v předchozích kapitolách, 26. dubna 1986 otrásla čtvrtým blokem jaderné elektrárny v Černobyli série explozí, při nichž do ovzduší unikly nebezpečné radioaktivní látky. Kyjev je od místa katastrofy vzdálený zhruba 110 kilometrů jižně, a tak i přesto, že radioaktivní mrak zamířil spíše severním směrem, patřila metropole mezi ohrožené oblasti.

¹⁰³ iDNES.cz. *Závod míru se poprvé od roku 1948 nejede*. iDNES.cz [online]. 2005 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/zavod-miru-se-poprve-od-roku-1948-nejede.A050429_104159_sporty_rav

¹⁰⁴ JAKOUBEK, Jiří. *Kdysi při Závodě míru zářil, teď chce Regec probudit jeho slávu*. iDNES.cz [online]. 2014 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/cyklisticky-zavod-miru-regec.A140109_161124_cyklistika_vl

¹⁰⁵ KOVÁŘ, Pavel. Radioaktivní Závod míru. *Reflex*. Praha: Czech News Center, 2006, 16(17), s. 34. ISSN 0862-6634.

¹⁰⁶ KOVÁŘ, Pavel. Radioaktivní Závod míru. *Reflex*. Praha: Czech News Center, 2006, 16(17), s. 35. ISSN 0862-6634.

¹⁰⁷ Během 39. ročníku závodu cyklisté absolvovali 15 etap o celkové délce 2138 kilometrů.

Hrozící nebezpečí však nezabránilo stranickým funkcionářům, aby 6. května, tedy 10 dní po nehodě, v Kyjevě slavnostně odstartovali 39. ročník Závodu míru. Ačkoliv podle komunistických orgánů žádné riziko nehrozilo, černobylská havárie se projevila na soupiskách zúčastněných týmů. V roce 1985 se v klání představilo 129 cyklistů, v roce 1987 dokonce 159, na start v Kyjevě se však postavilo jen 64 mužů z 11 zemí, a to převážně z těch socialistických.

Své zastoupení měly kromě domácího SSSR jen Bulharsko, Československo, Kuba, Maďarsko, Mongolsko, NDR, Polsko a Sýrie. Jedinými zástupci západního světa byli Finové, kteří ale startovali jen se čtveřicí dobrovolníků z řad druhotřídních jezdců^{108, 109}, a Francouzi. Těm to zase údajně nařídilo vedení francouzského sportu na oplátku za sovětskou podporu kandidatury Albertville na zimní olympijské hry v roce 1992.¹¹⁰

Před startem svou účast odřekly Belgie, Itálie, Nizozemsko, SRN, Švýcarsko, Spojené státy, Velká Británie a také Jugoslávie s Rumunskem.¹¹¹

Šestičlennou československou sestavu tvořili kapitán Milan Jurčo, Roman Kreuziger¹¹², Anton Novosad, Jiří Škoda a dva nováčci Jozef Regec s Radovanem Fořtem. Závodníci neměli příliš na výběr, odmítnutí pozvánky by znamenalo problém. „Samozřejmě, že by to byl konec sportovní kariéry,“¹¹³ myslí si Regec. „Já jsem v té době byl vojákem Československé armády, takže jsem si nemohl moc vybírat. Kdyby to nešlo jinak, bylo by to rozkazem.“

Zároveň však Regec dodává: „My jsme ale byli mentálně připravení, že na Závod míru chceme. Já, Kreuziger a Fořt jsme byli kluci, kterým bylo kolem dvaceti let, takže jsme řešili jenom sportovní stránku, vůbec jsme si nepřipouštěli možné zdravotní následky.“¹¹⁴

¹⁰⁸ KOVÁŘ, Pavel. Radioaktivní Závod míru. *Reflex*. Praha: Czech News Center, 2006, 16(17), s. 35. ISSN 0862-6634.

¹⁰⁹ Finové se kvůli dopravním problémům nezúčastnili prologu. Mezinárodní vedení Závodu míru ale rozhodlo, že mohou do závodu nastoupit od první etapy.

¹¹⁰ MACEK, Tomáš a NOHEJL, Tomáš. *Šlapali pod atomovým mrakem*. iDNES.cz [online]. 2006 [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/slapali-pod-atomovym-mrakem.A060426_234313_sporty_no

¹¹¹ JAKOUBEK, Jiří. *POHNUTÉ OSUDY: Nad Pelotonem létal radioaktivní mrak. Cyklisté museli na závod k Černobyli*. lidovky.cz [online]. 2016 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/pohnuteosudy-nad-pelotonem-letal-radioaktivni-mrak-cykliste-museli-na-zavod-k-cernobyli.A160528_084141_lide_ELE

¹¹² 6. května, tedy během úvodního dne 39. ročníku Závodu míru, se mu narodil syn Roman, jeden z nejlepších českých cyklistů a v roce 2020 jezdec worldtourové stáje NTT Pro Cycling.

¹¹³ Z vlastního telefonického rozhovoru s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020. Součástí práce jsou i dva původní telefonické rozhovory – s Jozefem Regecem (pořizovaný 14. 5. 2020) a Petrem Kockem (pořizovaný 15. 5. 2020). Jejich provedení bude podrobněji vysvětleno v kapitole o metodách práce.

¹¹⁴ Z vlastního telefonického rozhovoru s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020

Původně v nominaci místo Fořta figuroval Vladimír Kozárek, ten ale těsně před startem onemocněl. Ačkoliv mu horečku prokázal i klubový lékař Dukly Brno, dostal roční reprezentační zákaz.¹¹⁵

Během prvních dnů byla situace v Kyjevě klidná. „Lidé nás vítali, nebyl vidět žádný strach. Nebylo to tak, že by byly prázdné ulice,“¹¹⁶ popisuje Regec. Jak uvádí Petr Kocek, tehdejší sportovní zpravodaj ČTK na Závodě míru, po prologu se ale rychle zhoršila: „Seděli jsme v tiskovém středisku a v televizi se objevil ukrajinský ministr vnitra a s vážnou tváří začal předčítat ve smyslu, že se ve městě zvýšila radioaktivita¹¹⁷ a že se nařizuje zaprvé, zadruhé, zatřetí...“¹¹⁸

Město měly opustit těhotné ženy a děti, lidé dostali nařízení, aby nepili čerstvé mléko, nejedli ovoce a zeleninu nebo neotevírali okna.¹¹⁹ „Všichni přestali pracovat, samozřejmě včetně bledých Ukrajinců, kteří stále jako by nechápali závažnost sdělení,“¹²⁰ popisuje Kocek. „Vše se ale brzy vrátilo do normálu – k televizoru přistoupil šéf tiskového střediska a přepnul na Moskvu, kde ve zprávách usměvavá hlasatelka sdělovala, že na Ukrajině je všechno pod kontrolou.“

Podle Kocka se po oznámení lidé snažili opustit město, což na nádraží a u kanceláře letecké společnosti Aeroflot zapříčinilo dlouhé fronty. „Dovnitř pouštěla milice po částech, lidé seděli na kufrech a taškách na zemi a čekali na vpuštění a pak na perónu na nějaký spoj kamkoliv,“¹²¹ vzpomíná. Zatímco o prolog byl mezi obyvateli velký zájem, o první a druhou etapu nikoliv. Diváci se k trati vrátili až 9. května na Den vítězství.¹²²

Po sportovní stránce se československému týmu dařilo. Regec v první etapě porazil ve sprintu trojici uprchlíků Bulhara Christa Zajkova a Mongola Cedendanbyna Ganbolda a při druhém startu v Závodě míru oslavil vítězství. K tomu se oblékl do žlutého trikotu pro lídra celkového

¹¹⁵ JAKOUBEK, Jiří. *POHNUTÉ OSUDY: Nad Pelotonem létal radioaktivní mrak. Cyklisté museli na závod k Černobyli*. lidovky.cz [online]. 2016 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/pohnuteosudy-nad-pelotonem-letal-radioaktivni-mrak-cykliste-museli-na-zavod-k-cernobyli.A160528_084141_lide_ELE

¹¹⁶ Z vlastního telefonického rozhovoru s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020

¹¹⁷ 5. května došlo v Černobyli k dalšímu úniku radiace

¹¹⁸ Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

¹¹⁹ Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

¹²⁰ Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

¹²¹ Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

¹²² Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

hodnocení, v němž setrval až do 10. etapy, kdy ho v časovce v Halle sesadil z čela Němec Olaf Ludwig.

„Když to vezmu v kontextu celé kariéry, tak to byl takový vstup mé osobnosti do světové cyklistiky,“¹²³ vzpomíná Regec. „Těch devět dní, co jsem měl žlutý dres, bylo mé jméno v médiích, psalo se a mluvilo se o mně. Vždy, když začal přenos ze závodu, tak jsem byl na prvním obrázku já... Mělo to potom na mě obrovský vliv.“

Další československý triumf přišel ve 12. etapě, kdy Novosad na trati ze Saské Kamenice do Karlových Varů zvítězil v hromadném dojezdu. Celkově se českoslovenští zástupci ve 39. ročníku Závodu míru osmkrát umístili na stupních vítězů (4x Novosad, 2x Fořt, 1x Regec a Kreuziger). V celkovém hodnocení byl nejlepší Regec, který obsadil sedmé místo.

Závod vyhrál Ludwig z NDR, nejlepším družstvem byl výběr SSSR, celek ČSSR skončil třetí.

¹²³ Z vlastního telefonického rozhovoru s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020

2. Praktická část

2.1 Metody práce

2.1.1 Výzkumné otázky

Bakalářská práce se zabývá tématem, jakým způsobem dobová československá periodika referovala o 39. ročníku cyklistického Závodu míru, přičemž největší pozornost klade na to, jak se v textech promítla havárie v jaderné elektrárně v Černobylu. Ta, jak už bylo podrobněji popsáno, se udála 10 dní před startem kyjevského prologu a výrazně ovlivnila startovní listinu.

Formulované závěry vycházejí ze zkoumání tří zástupců celostátně vydávaného denního tisku: Rudého práva, Mladé fronty a Československého sportu. Rudé právo bylo ústředním tiskovým orgánem KSČ, zároveň patřilo k organizátorům závodu, Mladá fronta spadala pod ÚV Socialistického svazu mládeže, Československý sport pod Čs. svaz tělesné výchovy.

Všechny zkoumané příspěvky pocházejí z období od 26. dubna do 26. května 1986. Toto poměrně široké časové rozpětí umožňuje nabídnout ucelený pohled na tehdejší události. Začíná samotnou katastrofou v jaderné elektrárně, poté pokračuje přes celý program 39. ročníku Závodu míru, který trval od 6. do 22. května, a končí čtyři dny po závěrečné etapě podniku.

Práce si stanovila několik výzkumných otázek, podle kterých postupovala. Jednalo se o:

1. Kolik článků o Závodu míru ve sledovaném období v periodiku vyšlo?
2. Kolik z těchto článků zmiňuje havárii v souvislosti se závodem?
3. Jak tyto příspěvky havárii reflektovaly?

2.1.2 Kvantitativní srovnání

Pro zjištění počtu příspěvků v jednotlivých periodikách práce vychází z kvantitativních metod. Ty se vyznačují měřením jednotlivých proměnných a zkoumáním frekvence jejich výskytu.¹²⁴ Charakteristickým znakem je vysoká míra standardizace, výhodami poté přenositelnost, replikovatelnost a větší přesnost, která vzniká vzhledem k užití statistiky a číselných údajů.¹²⁵

¹²⁴ TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. s. 17. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹²⁵ TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. s. 17.

První výzkumná otázka práce se zabývá všemi příspěvky, které popisovaly dění 39. ročníku Závodu míru. V tomto případě se proto nezohledňuje, jestli texty obsahují zmínky o jaderné havárii, či nikoliv. Ve výčtu jsou zaznamenány všechny články o květnovém klání.

V celkovém výčtu se nenevidují výstupy, jež popisovaly nominační/kontrolní závody, které se konaly v týdnu před startem Závodu míru. Periodika je sice označovala logem s mírovou holubicí, jež bylo jakýmsi poznávacím znamením pro články ze závodu, s průběhem klání ale neměly mnoho společného. Z tohoto důvodu je práce vynechává.

Druhá výzkumná otázka zohledňuje pouze ty texty, jež zmiňovaly havárii spolu se závodem. Určit jejich počet je poměrně složité. Zmínky byly v některých případech pouze jednořádkové, při sděleních typu „*Kyjev žije svým normálním životem, avšak atmosféra závodu je patrná na každém kroku*“ navíc není jednoznačné, jestli je periodika skutečně spojovala s nehodou.

Jejich zařazení do této kategorie proto podmiňuje přítomnost slov nebo spojení, jako jsou „*Černobyl*“, „*černobylská havárie*“, „*nehoda v jaderné elektrárně*“ a další jim podobné, nebo musí reflektovat skutečnosti, které vyplynuly z důsledku havárie. V tomto případě se jedná zejména o vysvětlení neúčasti týmů ze západního světa.

2.1.3 Kvalitativní srovnání

Třetí výzkumná otázka se zaměřuje už na povahu konkrétních mediálních výstupů, které spojují havárii v Černobyli a 39. ročník Závodu míru. Zatímco kvantitativní metody odpovídají na dotaz „*Kolik?*“, mezi předměty kvalitativního pozorování patří právě zejména otázka „*Jak?*“.

Kvalitativní metody umožňují výzkumníkovi jít do hloubky a zevrubněji se tématu věnovat.¹²⁶ S tím však souvisí i nevýhoda, že pomocí této metody lze zpracovat menší vzorek. Problematická také může být subjektivita a to, že výzkumník je nedílnou součástí pozorování, což znamená i menší replikovatelnost – změna výzkumníka totiž přinese i změnu výsledku.¹²⁷

Součástí praktické části jsou také poznatky, které autor získal na základě rozhovoru s účastníky: Jozefem Regecem, bývalým cyklistickým reprezentantem, vítězem první kyjevské etapy a devět dní i držitelem žlutého trikotu, a Petrem Kockem, bývalým dráhařem a tehdejším sportovním zpravodajem ČTK. Novináře zkoumaných periodik se kontaktovat nepodařilo.

¹²⁶ TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. s. 18.

¹²⁷ TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. s. 19.

Regec v rozhovoru popisoval především Závod míru, a to jak obecně, tak i konkrétně události 39. ročníku. Kocek zase nabídl pohled na novinářskou problematiku tehdejší doby a zároveň také poskytl sepsané osobní vzpomínky a podklady o průběhu klání.

Rozhovor byl vedený polostrukturovanou formou. Ta se vyznačuje tím, že si tazatel sice předem připraví otázky, na rozdíl od strukturovaného interview je však může během rozhovoru na základě svého aktuálního uvážení doplňovat nebo upravovat.¹²⁸ Předem připravené otázky se označují jako primární, ty, které vznikají přímo během rozhovoru, jako sekundární či sondážní.¹²⁹

2.2 Frekvence textů ve sledovaných médiích

2.2.1 Závod míru jako každodenní téma

V časovém rozmezí od 26. dubna do 26. května 1986 otiskl nejvíce příspěvků o Závodu míru Československý sport, a to celkem 49. Mladá fronta jich publikovala 34, Rudé právo 33 (viz tabulka č. 1).

Toto zjištění není nijak překvapivé. Československý sport byl na rozdíl od všeobecných deníků Rudého práva a Mladé fronty zaměřený tematicky, a tak mohl informování o závodu věnovat více prostoru.

I tak ale vzhledem k poměrně širokému sledovanému období rozdíl mezi ním a zbylými deníky není velký, což dokládá, že se i nesportovní tisk na klání zaměřoval.

Význam závodu potvrzuje i Kocek, který přibližuje mediální pokrytí i vnímání závodu mezi novináři: *„Byla to velká akce, sledovaná veřejností i médii, novináři ji měli rádi, navíc měla vysokou sportovní úroveň. Většina hlavních periodik, tedy největší celostátní deníky, Československá televize, Československý rozhlas a sportovní týdeníky Stadión a Štart, si pokrytí závodu zajišťovala svými zvláštními zpravodaji a fotografy. Z každé redakce to byl většinou jeden, tedy kromě Rudého práva, Československé televize a rozhlasu. Když potom závod dorazil na naše území, tak se počet novinářů násobil. Do doprovodného konvoje se přidali redaktoři i*

¹²⁸ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. s. 211. ISBN 978-80-247-3568-9.

¹²⁹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. s. 211.

*fotografové z krajských a místních novin i různých časopisů, anebo redakce, které už tam své novináře měly, posílily o další kolegy, aby mohly zpravodajství rozšířit.*¹³⁰

Nejvíce výstupů periodika vydala v průběhu klání. V rozmezí od 7. května do 23. května¹³¹ otiskl Československý sport celkem 39 textů ze Závodu míru, což znamená v průměru 2,8 článku na jedno vydání.¹³² Mladá fronta i Rudé právo publikovaly během tohoto časového intervalu shodný počet příspěvků, a to celkem 26 (v průměru 1,9 na vydání).

Během kyjevských etap vydal Československý sport celkem 7 článků o závodu, Rudé právo 6 a Mladá fronta 4.

Nejvíce textů v jeden den zaznamenal Československý sport, a to 4. Před vydáním 12. května totiž titul dvakrát po sobě nevyšel¹³³, a tak zpravodajství z předchozích etap věnoval 3 články. V tom čtvrtém se potom zabýval jízdou Jozefa Regece ve žlutém dresu – v příspěvku „*Regec? To není překvapení*“¹³⁴ přinesl názory zahraničních favoritů na československého cyklistu.

Pro porovnání, v tento den Rudé právo publikovalo jen jeden příspěvek. Bylo to z toho důvodu, že referování o předchozích etapách spojilo do jednoho článku. Jednotlivé dny rozdělávaly mezititulky „*Pátek: Fořt třetí*“, „*Sobota: Ludwig strádá sekundy*“ a „*Neděle: Bez úniků*“¹³⁵.

Vzhledem k tomu, že u všech třech vybraných periodik vycházel v průběhu ročníku minimálně jeden článek popisující události závodu denně, lze konstatovat, že se všechny tituly věnovaly klání podrobně.

2.2.2 Zmínky o Černobyli nejčastěji v Právu

Druhá výzkumná otázka zjišťuje počet příspěvků, které zmiňovaly havárii spolu se závodem. Předpoklad, že čím více titul o klání psal, tím více by měl mít textů dávajících do souvislosti havárii se závodem, neplatí. V tomto případě je tomu naopak. Nejčastěji Černobyl na

¹³⁰ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹³¹ Závod sice trval od 6. do 22. května, v případě tisku se však musí počítat s jednodenním odstupem.

¹³² Od 7. do 23. května vyšlo celkem 14 vydání.

¹³³ Vzhledem k volnu po Dni vítězství a neděli.

¹³⁴ ČERNÝ, Jiří. Regec? To není překvapení. *Československý sport*. Praha: ÚV ČSTV, 1986, 34(110), s. 3. ISSN 0323-1224.

¹³⁵ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Regec hájí žlutý trikot. Třetí, čtvrtou a pátou etapu vyhrál Ludwig. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(109), s. 8. ISSN 0032-6569.

sportovních stránkách totiž připomnělo Rudé právo, které mělo ze zkoumaných titulů nejmenší celkový počet příspěvků.

Tabulka č.1: Rozdělení počtu příspěvků ze Závodu míru ve zkoumaných periodikách¹³⁶

Datum vydání	Rudé právo		Mladá fronta		Čs. sport	
	článků o ZM	článků se zmínkou o Černobyli	článků o ZM	článků se zmínkou o Černobyli	článků o ZM	článků se zmínkou o Černobyli
26.04.1986	0	0	1	0	1	0
27.04.1986						
28.04.1986	0	0	0	0	0	0
29.04.1986	0	0	0	0	0	0
30.04.1986	0	0	0	0	0	0
01.05.1986	1	0	1	0	1	0
02.05.1986						
03.05.1986						
04.05.1986	1	1	1	0	1	0
05.05.1986	1	1	1	1	3	1
06.05.1986	1	1	2	0	3	0
07.05.1986	2	2	2	0	2	0
08.05.1986	2	0	1	0	3	0
09.05.1986	2	0	1	0	2	0
10.05.1986						
11.05.1986						
12.05.1986	1	0	2	0	4	0
13.05.1986	2	0	2	0	3	1
14.05.1986	2	0	2	0	3	0
15.05.1986	2	0	2	0	3	0
16.05.1986	2	0	2	0	3	0
17.05.1986	2	0	2	0	3	0
18.05.1986						
19.05.1986	1	0	3	0	3	0
20.05.1986	3	0	2	0	3	0
21.05.1986	2	0	2	0	3	0
22.05.1986	1	0	1	0	1	0
23.05.1986	2	1	2	0	3	0
24.05.1986	2	1	2	0	1	0
25.05.1986						
26.05.1986	1	1	0	0	0	0
Celkem	33	8	34	1	49	2

¹³⁶ Ve dnech, kde jsou vynechaná políčka, periodika nevyšla. ZM = Závod míru.

Rudé právo vydalo ve sledovaném období 33 článků o Závodu míru, zmínky, které odpovídají podmínce popsané v kapitole Metody práce, se vyskytují v osmi z nich, což z celkového počtu odpovídá 24 procentům. Zbylé dva zkoumané tituly jich obsahují méně – Československý sport dvě (4 procenta), Mladá fronta pouze jednu (necelá 3 procenta).

Nejčastěji se havárie objevovala v periodikách v období těsně před zahájením závodu anebo těsně po startu. Před startem ji Rudé právo ve svých textech zmínilo třikrát, Československý sport a Mladá fronta shodně jednou. Ve vydání, které následovalo po prologu v Kyjevě, se v Rudém právu vyskytly další dvě zmínky, v ostatních titulech žádná.

Vysvětlení, proč se nejvíce vyskytují na začátku závodu, je logické. Touto dobou se množily omluvenky týmů západního světa, navíc se etapy odehrávaly přímo v zasažené Ukrajině. Dalším z možných důvodů je, že v tento čas byly události v Černobyli stále živé.

Je patrné, že v průběhu závodu se toto téma přestávalo v novinách objevovat, výjimku tvoří pouze text v Československém sportu ze dne 13. 5.

V Rudém právu se téma začalo vracet až s texty, které vyšly po poslední etapě. V tomto období se jednalo o tři zmínky. Zbylé dva zkoumané tituly se už ve svých člancích spojením jaderné havárie v Černobyli a závodem nezabývaly.

2.3 Tendence v publikovaných příspěvcích

2.3.1 Lživá kampaň a nepřátelská propaganda

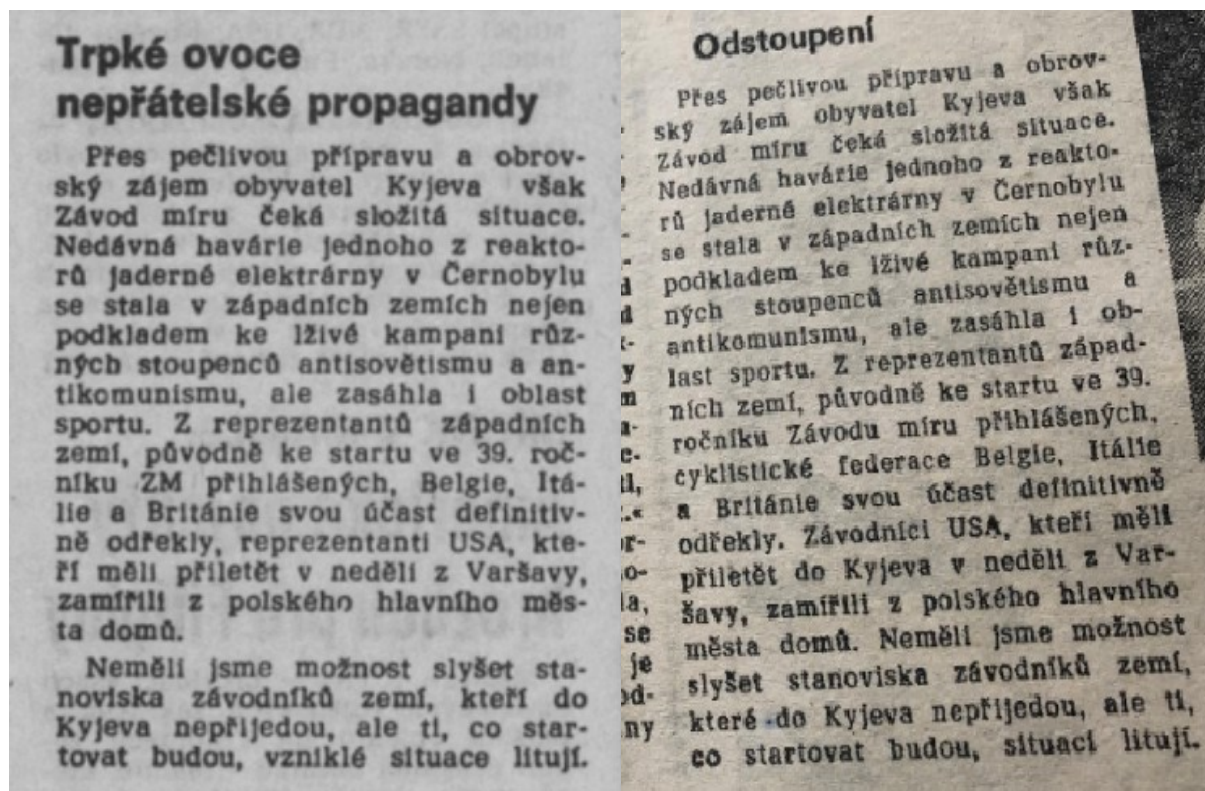
*„Svou účast na Závodě míru s odvoláním na havárii v jaderné elektrárně v Černobyli odřekl cyklistický svaz Belgie. Není vyloučeno, že ho budou následovat některé západoevropské cyklistické svazy,“*¹³⁷ napsalo Rudé právo 4. května. Tato krátká zpráva byla vůbec tím prvním cyklistickým textem, který zmínil černobylskou havárii v souvislosti s květnovým kláním.

Neúčast dalších západoevropských cyklistických svazů se skutečně potvrdila a po Belgii následovaly Itálie, Nizozemsko, Spolková republika Německo, Švýcarsko, USA i Velká Británie. Zatímco v případě Belgie Rudé právo oznámilo neúčast neutrální formulací, při informování o dalších omluvenkách už byl z výstupů patrný politický a ideologický podtext.

¹³⁷ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. O dva roky mladší: Šestka pro ZM: Jurčo, Kozárek, Kreuziger, Novosad, Regec a Škoda. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(103), s. 8. ISSN 0032-6569.

„Přes pečlivou přípravu a obrovský zájem obyvatel Kyjeva však Závod míru čeká složitá situace. Nedávná havárie jednoho z reaktorů jaderné elektrárny v Černobylu se stala v západních zemích nejen podkladem ke lživé kampani různých stoupců antisovětsismu a antikomunismu, ale zasáhla i oblast sportu,“¹³⁸ publikovalo 5. května.

Ukázka č. 1 a 2¹³⁹: Porovnání úryvků Rudého práva^{140,141} a Československého sportu¹⁴²

Ten samý text vyšel ve stejný den také v Československém sportu. Jedinou odlišností byl zvolený podtitulek: v Rudém právu zněl „*Trpké ovoce nepřátelské propagandy*“, v Československém sportu „*Odstoupení*“¹⁴³ (viz ukázka č. 1 a 2).

¹³⁸ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Kyjev vítá účastníky ZM. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(104), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹³⁹ Další ukázky jsou uvedené v příloze práce.

¹⁴⁰ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Kyjev vítá účastníky ZM. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(104), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁴¹ Snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR

¹⁴² ČERNÝ, Jiří. Změna v hodině dvanácté. *Československý sport*. Praha: ÚV ČSTV, 1986, 34(104), s. 2. ISSN 0323-1224.

¹⁴³ ČERNÝ, Jiří. Změna v hodině dvanácté. *Československý sport*. Praha: ÚV ČSTV, 1986, 34(104), s. 2. ISSN 0323-1224.

Jak uvádí Kocek, českoslovenští novináři měli ze svých domovských redakcí pokyn, aby informování o důsledcích havárie nechávali výhradně na oficiálních zprávách ČTK.¹⁴⁴ To je také důvod, proč si jsou v prvních dnech článku svým zněním ve vztahu k Černobyli podobné.

Zprávy, jež napsal v Kyjevě zpravodaj ČTK, podléhaly kontrolám a textovým úpravám pražské redakce i vedení ČTK.¹⁴⁵ Po zahájení závodu přiletěl do ukrajinské metropole Zdeněk Hoření, šéfredaktor Rudého práva a člen ÚV KSČ, a dohled nad zasílaným zpravodajstvím převzal on. „Dostal jsem pokyn, že vše má na starost on a že už bude vědět, co a jak. Já spolu s Ladislavem Sosenkou¹⁴⁶ a Ivo Urbanem¹⁴⁷ jsme vždy něco napsali, šli s tím za ním, on řekl: Takhle raději ne, soudruzi. A texty nám proškrtal,“¹⁴⁸ vzpomíná Kocek. Hoření to, že by během Závodu míru doplňoval a upravoval novinářské texty, odmítá.¹⁴⁹

Pátého května se k neúčasti cyklistických týmů ze západního světa vyjádřila také Mladá fronta, která odlišnou formulací napsala to samé co ostatní zkoumané tituly. „Z dvaceti družstev, která závazně potvrdila svůj start, teď vinou na Západě rozdmýchané protisovětské propagandy po havárii v černobylské atomové elektrárně do hlavního města ukrajinské SSSR někteří sportovci nebudou moci přijet. Jak bylo oznámeno v Kyjevě na nedělním zasedání vedení ZM, odřekla definitivně účast družstva...“¹⁵⁰ vyjmenovávala západní týmy, které na Závod míru nepřijedou.

V uvedených zmínkách lze nalézt společný prvek. Výstupy ve všech zkoumaných titulech odůvodňovaly neúčast cyklistů ze západního bloku jako podlehnutí hysterii nebo lživé kampani, kterou rozpoutali odpůrci komunistického režimu. Podobná slova byla v dané době typická i pro další zpravodajské a publicistické texty, a to nejen ty věnující se sportovním událostem.

Příkladem je článek ze zahraničního zpravodajství Rudého práva. „Je však politováníhodné, že vedle mnoha rozumných projevů účasti a porozumění se určité kruhy snaží zneužít toho, co se stalo, k nečestným politickým cílům. Do propagandistického oběhu byly dány pověsti a výmysly,

¹⁴⁴ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹⁴⁵ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹⁴⁶ Redaktor Rudého práva, během 39. ročníku rovněž zástupce ředitele Závodu míru za Rudé právo.

¹⁴⁷ Redaktor Rudého práva, během 39. ročníku rovněž ředitel Závodu míru za Rudé Právo.

¹⁴⁸ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹⁴⁹ KOVÁŘ, Pavel. Radioaktivní Závod míru. *Reflex*. Praha: Czech News Center, 2006, 16(17), s. 36. ISSN 0862-6634.

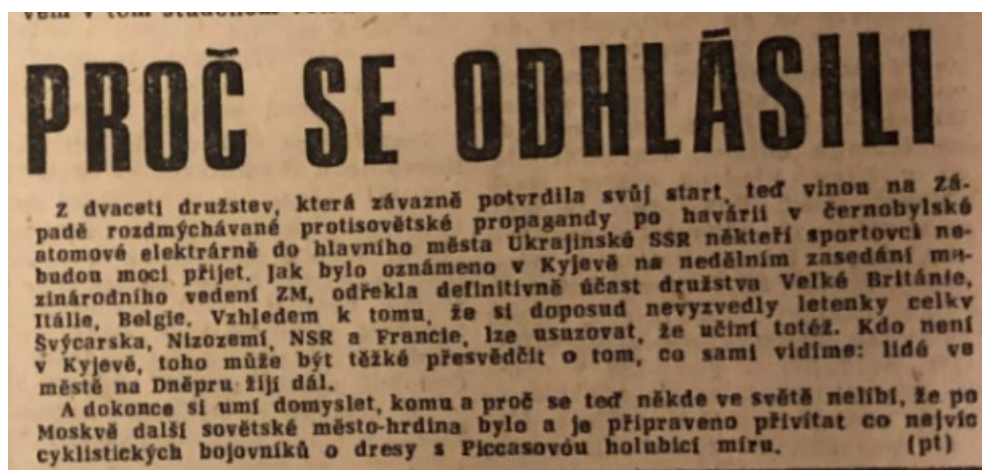
¹⁵⁰ TRÁVNÍČEK, Petr. Proč se odhlásili. *Mladá fronta: deník Československého svazu mládeže*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 42(104). ISSN 0323-1941.

kteřé jsou v rozporu se základními mravními předpisy,“¹⁵¹ napsalo 5. května. „Ve Spojených státech a řadě dalších zemí NATO však jistě kruhy šíří výmysly a báchorky a docházejí ve svých komentářích o havárii za hranici absurdity. Snaží se ji vydávat bezmála za jakousi mezinárodní krizi,“ doplnilo s odvoláním na sovětskou tiskovou agenturu TASS.

2.3.2 Zásahy do textů z Prahy

Mladá fronta ve svém jediném textu z 5. května (viz ukázka č. 3), který zmiňoval havárii spolu se závodem, dodala, že situace v Kyjevě odpovídá zcela normálnímu životu. „Kdo není v Kyjevě, toho může být těžké přesvědčit o tom, co sami vidíme: lidé ve městě na Dněpru žijí dál. A dokonce si umí domyslet, komu a proč se teď někde ve světě nelíbí, že po Moskvě další sovětské město-hrdina bylo a je připraveno přivítat co nejvíc cyklistických bojovníků o dresy s Piccasovou holubicí míru,“¹⁵² otiskla.

Ukázka č. 3: Článek Mladé fronty ze dne 5. května 1986¹⁵³

Podobný text, který obsahoval argumenty, proč se situace v Kyjevě nevymyká běžným okolnostem, vydalo 6. května i Rudé právo. „Na polích probíhají plným proudem jarní práce, konají se shromáždění a sportovní utkání pod širým nebem. Prvomájové manifestace se v Kyjevě zúčastnilo přes sto tisíc lidí. Nyní se město připravuje na tradiční oslavy Dne vítězství. To vše uvádíme nikoliv na okraj události, ale především jako dosti podstatný důkaz, že havárie

¹⁵¹ ČTK, zr. Po havárii v černobylské jaderné elektrárně nepřátelská kampaň na Západě. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(104), s. 7. ISSN 0032-6569.

¹⁵² TRÁVNÍČEK, Petr. Proč se odhlásili. *Mladá fronta: deník Československého svazu mládeže*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 42(104). ISSN 0323-1941.

¹⁵³ TRÁVNÍČEK, Petr. Proč se odhlásili. *Mladá fronta: deník Československého svazu mládeže*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 42(104). ISSN 0323-1941.

v Černobyli neohrozila a neohrožuje život ukrajinského velkoměsta a jeho obyvatel a tedy i zdraví účastníků Závodu míru,¹⁵⁴ napsalo s tím, že je to prý i stanovisko Československa.

Ani jeden text nepřisuzoval havárii v Černobyli možné nebezpečí, Rudé právo naopak ve svém výstupu uvedlo, že žádná rizika nehrozila a ani nehrozí.

Podle Kocka se nic takového v člancích objevit nesmělo, což dokládá na vzpomínce: „Byli jsme svědky, jak šéfredaktor Rudého práva Hoření zkontroloval a opravil naše cyklistické texty a doplnil je zmínkou o tíživé atmosféře v Kyjevě. Zprávy odešly telefaxem do Prahy, odkud se vzápětí zpět telefonicky dozvěděl, že to tak v Kyjevě určitě není a nemůže být, že od soudruhů v Moskvě přicházejí zcela jiné informace.“¹⁵⁵

V článku, který vyšel na stránkách Rudého práva v den startu prologu 6. května, deník znovu připomněl neúčast západoevropských týmů. „Ukrajinská metropole se na přivítání poslušů míru připravovala stejně pečlivě jako před rokem Moskva. Místní pořadatelé Závodu míru přišli s novými podněty a nápady, start 39. ročníku považovali a považují za velký svátek všech obyvatel města. Hysterická kampaň, která se strhla v západních sdělovacích prostředcích po havárii v černobylské jaderné elektrárně, se však odrazila i ve startovní listině,¹⁵⁶ prohlásilo.

A zároveň své tvrzení rozšířilo: „Některé z přihlášených cyklistických federací se omluvily bez uvedení důvodů, nebo s odvoláním na to, že chtějí chránit zdraví sportovců. Ve většině případů se jedná o federace států, které překotně z Kyjeva odvolávaly v minulých dnech své turisty a další občany a podrobovaly je podrobným lékařským prohlídkám.“¹⁵⁷ Rudé právo v článku zároveň dodalo, že podle něj například vyšetření v Kolíně nad Rýnem ukázalo, že nebezpečí turistům nehrozilo.

2.3.3 Důraz na vlastní závod a jeho průběh

V dalších dnech se už zmínky o černobylské havárii v textech vyskytovaly v menší míře. Sedmého května Rudé právo ve zpravodajském článku z úvodního dne ještě jednou připomnělo,

¹⁵⁴ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Mírový peloton na startu. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(105), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁵⁵ Ze vzpomínkových materiálů poskytnutých Petrem Kockem

¹⁵⁶ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Mírový peloton na startu. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(105), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁵⁷ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Mírový peloton na startu. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(105), s. 8. ISSN 0032-6569.

že startovní listina proti předchozím ročníkům čítá méně jmen, a znovu dodalo, že je to podle něj důsledek „*hysterické kampaně, která se strhla v západních sdělovacích prostředcích.*“¹⁵⁸

Ve stejném čísle vyšel v Rudém právu i rozhovor s trenéry Francie, která byla společně s Finskem jednou ze dvou zemí západního světa, jež se závodů zúčastnily. „*Ano, situace je obtížná, byli jsme informováni, že celá řada družstev svou účast odřekla. Je to škoda, ale nedá se nic dělat,*“¹⁵⁹ prohlásil na úvod interview kouč Jen-Yves Plaisance a na otázku, jestli se do ukrajinské metropole nebáli přijet, prý s úsměvem odvětil: „*Nevím, čeho bychom se měli bát.*“

V další části rozhovoru ho nahradil jeho asistent Émile Besson, který byl zároveň dlouholetým novinářem francouzského levicového listu L'Humanité. „*Po odřeknutí Itálie, Belgie, Holandska a dalších zemí jsme situaci zvažovali, ale na Závod míru jsme chtěli jet. Dostali jsme ze sovětské strany ujištění, že našim závodníkům nehrozí žádné nebezpečí,*“¹⁶⁰ doplnil Besson.

Tento text byl ve vybraných periodikách na delší dobu tím posledním, který zmiňoval havárii v Černobyli v souvislosti se Závodem míru. Deníky v průběhu klání vydávaly zpravodajské články z jednotlivých etap, reportáže z trati, rozhovory s účastníky, profily a podrobně se zabývaly etapovým triumfem Jozefa Regece a jeho jízdě ve žlutém trikotu vedoucího jezdce.

Zmínky o havárii v Černobyli se v nich až na jednu výjimku nevyskytovaly. Tou výjimkou byl článek v Československém sportu, v němž redaktor Jiří Černý popisoval své setkání s Bessonem. „*Hovoříme o letošním pelotonu, vypráví mi, jak u nich ve Francii, ale i v dalších zemích západní Evropy rozpoutali buržoazní žurnalisté štvavou kampaň po havárii jaderného reaktoru,*“¹⁶¹ popsal Černý.

„*Ruku v ruce s tím se současně pustili i do Závodu míru,*“¹⁶² prohlásil francouzský asistent/novinář. „*Málo platné, jeho název, Picassova holubice ve štítě je dráždí. Náš trenér Plaisance si zavolal všechny reprezentanty, s nimiž počítal. Každému z nich položil otázku:*

¹⁵⁸ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Desetiny sekundy určily vítěze: Žlutý trikot Amplerovi, modré dresy celku NDR. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(106), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁵⁹ SOSENKA, Ladislav a Ivo URBAN. Mezi Kyjevem-Varšavou-Berlínem-Prahou: Nepřijeli vyhrát. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(106), s. 8. ISSN 0032-6569.

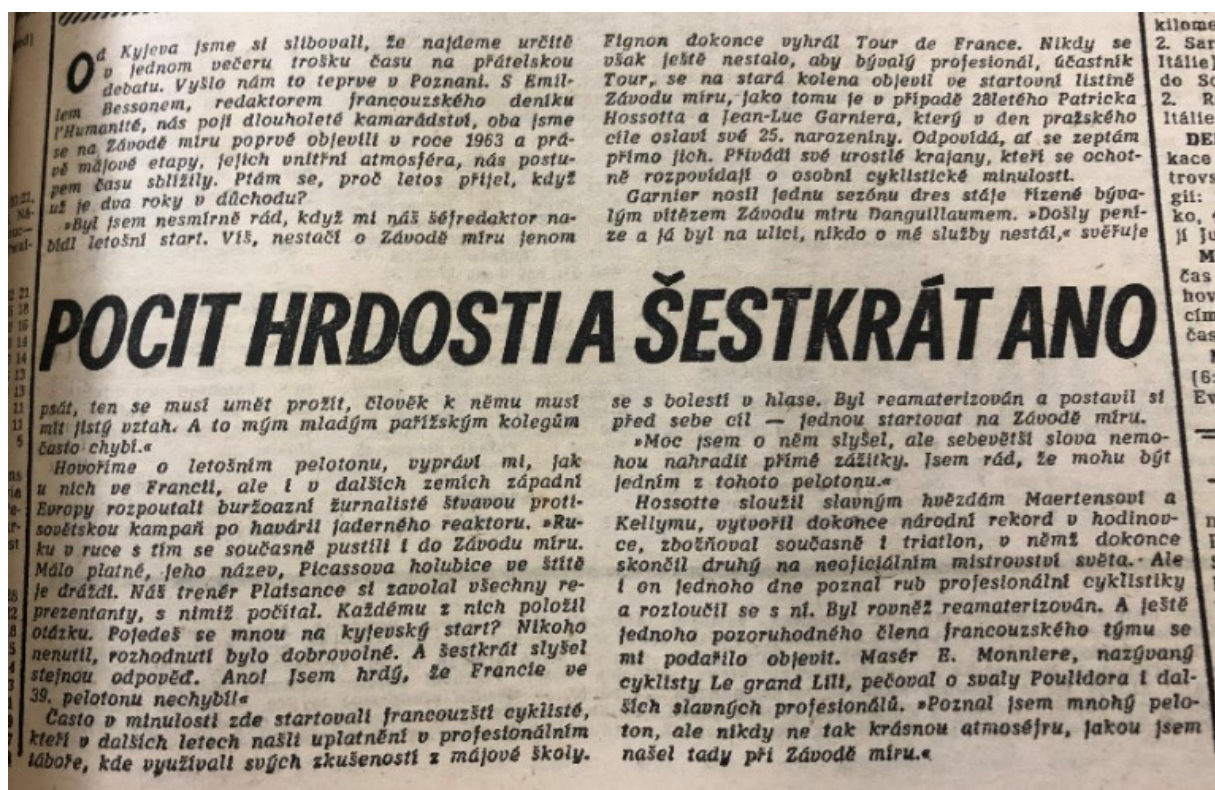
¹⁶⁰ SOSENKA, Ladislav a Ivo URBAN. Mezi Kyjevem-Varšavou-Berlínem-Prahou: Nepřijeli vyhrát. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(106), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁶¹ ČERNÝ, Jiří. Pocit hrdosti a šestkrát ano. *Československý sport*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 34(110), s. 7. ISSN 0323-1224.

¹⁶² ČERNÝ, Jiří. Pocit hrdosti a šestkrát ano. *Československý sport*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 34(110), s. 7. ISSN 0323-1224.

Pojeď se mnou na kyjevský start? Nikoho nenutil, rozhodnutí bylo dobrovolné. A šestkrát slyšel stejnou odpověď: Ano! Jsem hrdý, že Francie ve 39. pelotonu nechybí,“ doplnil Besson v textu z 13. května (viz ukázka č. 4).

Ukázka č. 4: Článek Československého sportu ze dne 13. května¹⁶³

Zmínky o havárii se znovu začaly vracet až po konci závodu, tentokrát už pouze v Rudém právu. „Jak je známo, před zahájením ho (závod) provázely nemalé potíže a problémy. Řada přihlášených družstev se stala doslova obětí známé hysterie rozpoutané v buržoazním tisku a do Kyjeva – s omluvou i bez omluvy – nepřiletěla,“¹⁶⁴ uvedlo Rudé právo 24. května v příspěvku, který se zabýval celkovým zhodnocením 39. ročníku.

„Statistice diváků v kyjevských ulicích, husté špalíry podél silnic v Polsku, v NDR i u nás dokázaly, že po neúčasti některých družstev zájem sportovní veřejnosti o Závod míru nepoklesl,“¹⁶⁵ konstatoval deník.

¹⁶³ ČERNÝ, Jiří. Pocit hrdosti a šestkrát ano. *Československý sport*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1966, 34(110), s. 7. ISSN 0323-1224.

¹⁶⁴ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Úspěšná bilance velkého závodu: Čs. cyklisté stáli osmkrát na stupních vítězů. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1966, 66(120), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁶⁵ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Úspěšná bilance velkého závodu: Čs. cyklisté stáli osmkrát na stupních vítězů. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1966, 66(120), s. 8. ISSN 0032-6569.

O dva dny později ještě přidal dojmy zahraničních účastníků. „*Všichni litovali, že nepřijela některá přihlášená družstva, ale shodli se, že to nijak nesnížilo sportovní ani společenskou úroveň Závodu míru,*“¹⁶⁶ napsalo a své tvrzení podložilo ohlasy cyklistů, případně funkcionářů. „*Ty země, které nevyslaly své reprezentanty na start do Kyjeva, více ztratily než získaly. Devětatřicátý ročník vstoupí do historie jako mimořádný, ale i jako nezapomenutelný,*“¹⁶⁷ prohlásil například Boris Gorskij, vedoucí týmu Sovětského svazu. „*Sportovní hodnota se neúčastí některých týmu nijak nesnížila. Krásné boje na silnicích mezi Kyjevem, Varšavou, Berlínem a Prahou to potvrdily,*“ řekl zase Sandor Ermler, vedoucí maďarského týmu.

Jak vzpomíná Kocek, po poslední etapě přijal účastníky závodu v Hrzánském paláci na Malé Straně předseda vlády Lubomír Štrougal.¹⁶⁸ Kromě politických funkcionářů, zástupců vedení závodu, vítězů a československého družstva se přijetí zúčastnili i všichni redaktoři, což nebylo obvyklé. Na setkání se prý dostavili za odměnu, že tak náročný ročník museli absolvovat.¹⁶⁹

Československý sport poté slova předsedy vlády shrnul: „*Zdůraznil, že 39. ročník závodu proběhl zdařile, v duchu idejí a tradic této významné události sportovní události. Ocenil práci mnoha organizátorů soutěže, představitelů etapových měst i všech, kdo o závodníky pečovali.*“¹⁷⁰

¹⁶⁶ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Než se rozloučili s Prahou: Všichni obdivovali přátelskou atmosféru Závodu míru. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(121), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁶⁷ SOSENKA, Ladislav a URBAN, Ivo. Než se rozloučili s Prahou: Všichni obdivovali přátelskou atmosféru Závodu míru. *Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 1986, 66(121), s. 8. ISSN 0032-6569.

¹⁶⁸ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹⁶⁹ Z vlastního telefonického rozhovoru s Petrem Kockem, 15. 5. 2020

¹⁷⁰ V duchu idejí a tradic: Představitelé závodu u L. Štrougala. *Československý sport*. Praha: Ústřední výbor ČSM, 1986, 34(119), s. 1-2. ISSN 0323-1224.

Závěr

Dne 26. dubna 1986 se v atomové elektrárně v Černobylu stala jedna z dosud nejzávažnějších havárií jaderné energetiky. Během technických prací na 4. bloku se prudce zvýšil výkon, což vyústilo v sérii explozí. Do ovzduší se dostaly radioaktivní látky, jež se poté v závislosti na počasí šířily Evropou.

Zatímco v elektrárně probíhaly práce na zastavení úniku radiace, v Kyjevě, který je od místa nehody vzdálený 110 kilometrů, se konalo slavné cyklistické klání – Závod míru. Účastnily se ho převážně týmy východního bloku, většina těch ze západního světa kvůli obavám o zdraví do ukrajinské metropole neodcestovala.

V minulosti se už závěrečné práce nehodou v Černobylu zabývaly: jejími ekologickými dopady, tím, jak ji uchopili ukrajinští spisovatelé, nebo porovnáním, jak ji zobrazovala média. Cílem této práce bylo jistit, jak dobová československá periodika reflektovala jadernou havárii ve svých textech z 39. ročníku Závodu míru.

Formulované závěry vycházejí ze zkoumání Rudého práva, Mladé fronty a Československého sportu, tedy tří zástupců celostátně vydávaného denního tisku. Všechny zkoumané příspěvky pocházejí z období od 26. dubna do 26. května 1986. Začíná od samotné havárie, pokračuje přes celý ročník závodu, který trval od 6. do 22. května, a končí čtyři dny po poslední etapě.

Jedním ze zdrojů také byly dva rozhovory s účastníky – Jozefem Regecem, vítězem první kyjevské etapy, a Petrem Kockem, zpravodajem ČTK.

Analýza mediálních výstupů vycházela ze tří stanovených výzkumných otázek. První dvě zněly: „Kolik článků o Závodu míru ve sledovaném období v periodiku vyšlo?“ a „Kolik z těchto textů zmiňuje havárii v souvislosti se závodem?“ Obě měly za úkol zúžit výběr článků k pozdějšímu zkoumání obsahů jednotlivých příspěvků.

Nejvíce textů o Závodu míru otiskl Československý sport (49), ale i ostatní deníky, které byly na rozdíl od něj zaměřené všeobecně, se klání věnovaly podrobně – Mladá fronta publikovala celkem 34 příspěvků, Rudé právo 33.

Při zjišťování počtu konkrétních zmínek, které spojovaly černobylskou havárii a 39. ročník závodu, se ukázalo, že nejvíce jich obsahovalo Rudé právo (8). Československý sport a Mladá fronta jich publikovaly podstatně méně, a to dvě, respektive jednu.

Po výběru textů, jež dávaly do souvislosti Závod míru a černobylskou nehodu, bylo možné přejít k třetí otázce: „*Jak tyto příspěvky havárii reflektovaly?*“

Z textů byl patrný politický a ideologický podtext, zároveň se v nich projevovalo pro tehdejší dobu typické rozdělení na východní a západní svět.

Například neúčast většiny týmů z kapitalistických zemí média vysvětlovala jako „*podlehnutí lžím a hysterii, které vyvolali na západě stoupenci antisovětskému a antikomunismu*“. Podobná tvrzení korespondovala i se články, které se vyskytovaly v dalších zpravodajských a publicistických textech, třeba těch ze zahraničního zpravodajství.

Dalším společným rysem bylo, že texty nepřisuzovaly havárii v Černobyli žádná rizika. Rudé právo naopak tvrdilo, že je situace naprosto v pořádku a že žádné nebezpečí na zdraví nehrozí. Jak popsal Kocek, nic takového se v textech objevit nemohlo.

Podle něj měla periodika ze svých domovských redakcí pokyn, aby zprávy o Černobyli nechávala na oficiálních zdrojích. To byl také jeden z důvodů, proč se texty v prvních dnech závodu v případě tohoto tématu svým vyzněním od sebe příliš neodlišovaly. V dalším průběhu se až na několik výjimek věnovaly ryze sportovním tématům.

Bylo by zajímavé se v budoucnu zaměřit na pohled z druhé strany, tedy jak o Závodu míru v roce 1986 psala západní periodika, jak vysvětlovala neúčast svých sportovců, a porovnat to se zjištěnými výsledky této práce.

Devětatřicátý ročník rovněž přinesl spoustu zajímavých příběhů, a to nejen závodníků, ale i novinářů. To je také téma, které by mohlo být zpracované obsáhleji.

Summary

On April 26, 1986, one of the most serious nuclear energy accidents to date occurred at the Chernobyl power plant. During the technical work on Unit 4, there was a sudden increase of the performance of the reactor, which led to a series of explosions. Dangerous radioactive substances were released into the air and then spread further to Europe.

While works to stop the radiation leak were underway, a famous cycling race – the Peace Race – took place in Kiev which is 110 kilometers far from Chernobyl. The race was mainly attended by teams from the Eastern bloc, most of those from the Western bloc did not travel to the Ukrainian capital due to health concerns.

In the past, the final theses dealt with the Chernobyl accident: its environmental impact, how it was grasped by Ukrainian writers, or how it was portrayed by media. The aim of this work was to examine how Czechoslovak periodicals reflected the nuclear accident in their texts from the 39th Peace Race.

The formulated conclusions are based on the examination of *Rudé právo*, *Mladá fronta* and *Československý sport*, three representatives of nationally published daily media. All the examined articles came from the period from April 26 to May 26, 1986. It starts from the accident itself, continues through the entire 39th Peace Race, which lasted from May 6 to 22, and ends four days after the last stage.

One of the sources was also two interviews with the participants – Jozef Regec, the winner of the first stage of Kiev, and Petr Kocek, ČTK reporter.

The analysis of journal's outcomes was based on three research questions. The first two were: "*How many articles about the Peace Race were published in the periodical in the introduced period?*" and "*How many of these texts mention the accident in connection with the race?*"

The most texts about the Peace Race were published in *Československý sport* (49). *Mladá fronta* published a total of 34 articles, *Rudé právo* 33.

In determining the number of mentions that linked the Chernobyl accident and the 39th year of the race, it turned out that *Rudé právo* published eight of them. *Československý sport* published two, *Mladá fronta* one.

After selecting the texts linking the Peace Race and the Chernobyl accident, it was possible to move on to the third question: "*How did these articles reflect the accident?*"

The texts showed a political and ideological subtext. For example, the non-participation of most teams from capitalist countries was described by the media as "*succumbing to the lies and hysteria caused in the West by supporters of anti-Sovietism and anti-communism.*" Similar statements corresponded to articles that appeared in other journalistic texts, such as those from foreign news.

Another common feature was that the texts did not attribute any risks to the Chernobyl accident. Rudé právo, on the other hand, claimed that the situation was absolutely fine and there was no danger. As Mr. Kocek described, nothing like that could appear in the articles.

According to him, the newsrooms instructed their reporters in Kiev to leave the news about Chernobyl to official sources. This was also one of the reasons why the articles in the first days of the race did not differ in the case of this topic from each other. In the following course, with a few exceptions, they focused on purely sports topics.

It would be interesting to focus on the view from the other side in the future, how the Western journalists wrote about the Peace Race in 1986, how they explained the non-participation of its athletes, and compare it with the results of this work.

The 39th year also brought a lot of interesting stories. This is also a topic that could be covered more extensively.

Použitá literatura

Kněžní zdroje

1. BEDNAŘÍK Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-271-0553-3.
2. CHALOUPKA, Jan. *Závod míru, aneb, Tour východu*. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7505-968-0.
3. ČERNÝ, Jiří, STANĚK, Jaroslav a SOSENKA, Ladislav. *Závod míru: (o cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa)*. Praha: Olympia, 1987.
4. GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena. *Dějiny sportu: přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5458-5.
5. KONČELÍK Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
6. PLOKHY, Serhii. *Černobyl: historie jaderné katastrofy*. Přeložil KOVAŘÍK, Petr. Brno: Jota, 2019. ISBN 978-80-7565-462-5.
7. SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9.
8. TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.
9. TRUNEČKOVÁ Ludmila. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty: vývoj vztahů mezi politickou a mediální sférou v 90. letech 20. století*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3073-1.
10. VANĚK, Miroslav. *Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996. Maxdorf, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. ISBN 80-85800-58-6.

Příspěvky ve sbornících

11. KALOUS, Jan. *Hokej jako politikum. Komunistický režim a hokej 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.
12. ROKOSKÝ, Jaroslav. *Emigrace sportovců v období komunistického režimu 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém*

Československu 1945-1989. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.

13. STRACHOVÁ, Milena. *Organizace sportu v Československé republice v letech 1952-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.
14. ŠKODA, Zdeněk. *Československé olympijské hnutí v letech 1948-1989*. In: KALOUS, Jan a KOLÁŘ, František, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.

Internetové zdroje

15. *Dědictví Černobylu: Zdravotní, ekologické a sociálně-ekonomické dopady a Doporučení vládám Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny*. Praha: ČSVTS, 2006. ISBN 80-02-01806-0. s. 10. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/cernobyl/Cernobyl_CZ.pdf
16. DRÁBOVÁ, Dana. *Jaderná energetika před černobylskou havárií a po ní*. Vesmír.cz [online]. 2006 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2006/cislo-3/jaderna-energetika-pred-cernobylskou-havarii-po-ni.html>
17. iDNES.cz. *Závod míru se poprvé od roku 1948 nejede*. iDNES.cz [online]. 2005 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/zavod-miru-se-poprve-od-roku-1948-nejede.A050429_104159_sporty_rav
18. JAKOUBEK, Jiří. *Kdysi při Závodě míru zářil, teď chce Regec probudit jeho slávu*. iDNES.cz [online]. 2014 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/cyklisticky-zavod-miru-regec.A140109_161124_cyklistika_vl
19. JAKOUBEK, Jiří. *POHNUTÉ OSUDY: Nad Pelotonem létal radioaktivní mrak. Cyklisté museli na závod k Černobylu*. lidovky.cz [online]. 2016 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/pohnuteosudy-nad-pelotonem-letal-radioaktivni-mrak-cykliste-museli-na-zavod-k-cernobylu.A160528_084141_lide_ELE
20. JANÍK, Vlastislav a FALTÝNKOVÁ, Lenka. *Augustin Bubník. Příběhy 20. století, Post Bellum* [online]. 2009 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/bubnik-augustin-1928>
21. Kolektiv autorů. *10 let od havárie jaderného reaktoru v Černobylu – důsledky a poučení* [online]. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Státní úřad radiační ochrany, 1996 [cit. 2020-03-02]. s. 6. Dostupné z: https://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/10let_od_Cernobylu.pdf

22. LÁZŇOVSKÝ, Matouš. *Brzda místo plynu a plyn místo brzdy. To byl Černobyl*: iDNES.cz [online]. 2011 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/technika/brzda-misto-plynu-a-plyn-misto-brzdy-to-by-l-cernobyl.A110422_172730_tec_technika_mla
23. MACEK, Tomáš. *STALO SE 12. KVĚTNA: Ukradené hry. ÚV KSČ rozhodl, nešlo nesouhlasit*: iDNES.cz [online]. 2020 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/oh/olympismus/stalo-se-pred-lety-los-angeles-1984-olympiada-bez-cechu-a-slovaku.A200511_164101_sport_oh_ten
24. MACEK, Tomáš a NOHEJL, Tomáš. *Šlapali pod atomovým mrakem*. iDNES.cz [online]. 2006 [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/slapali-pod-atomovym-mrakem.A060426_234313_sporty_no
25. RŮŽIČKA, Daniel. *Federální úřad pro tisk a informace (1980-1990)*. Totalita.cz [online]. [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_05.php

Články

26. KOVÁŘ, Pavel. *Radioaktivní Závod míru. Reflex*. Praha: Czech News Center, 2006, 16(17), ISSN 0862-6634.

Periodika

27. Československý sport (od 26. dubna do 26. května 1986)
28. Mladá fronta (od 26. dubna do 26. května 1986)
29. Rudé právo (od 26. dubna do 26. května 1986)

Ostatní prameny

30. Sepsané vzpomínky na 39. ročník Závodu míru Petra Kocka
31. Telefonický rozhovor s Petrem Kockem, 15. 5. 2020
32. Telefonický rozhovor s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020

Teze bakalářské práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Koubek Michal	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2017	
E-mail diplomantky/diplomanta: koubek97@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční	
Předpokládaný název práce v češtině: Dopad havárie v Černobyli na Závodu míru a jeho zobrazení v dobovém tisku	
Předpokládaný název práce v angličtině: The Impact of the Chernobyl Disaster on the Cycling Peace Race and its Print Media Coverage	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2019/2020	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Závod míru patřil k největším amatérským cyklistickým závodům na území tehdejšího východního bloku. Přestože jeho posláním bylo stmelit cyklisty z rozličných zemí a připomenout si události konce druhé světové války, v jeho historii nalezneme místo, kdy se od svého úkolu značně odklonil. Bylo to v roce 1986, kdy se v Černobyli odehrála dosud nejzávažnější havárie v historii jaderné energetiky. Tento rok totiž Závodu míru startoval v ukrajinské metropoli Kyjev, která se nachází 130 kilometrů od místa nehody. Z důvodu rizika ohrožení zdraví se ze závodu odhlásila většina výprav ze západní Evropy. Na start se tak postavilo pouze 64 cyklistů z převážně socialistických zemí, pro které by odřeknutí podniku znamenalo podle slov účastníků pravděpodobný konec sportovní kariéry. Právě tímto tématem se zabývá bakalářská práce. Jejím cílem je zjistit, jak o popsané události referovala dobová československá periodika. Zmapovat rozsah a obsah textů, které dávaly do souvislosti havárii a cyklistický závod. Následně tato zjištění porovnat se získanými výpověďmi přímých aktérů.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <ol style="list-style-type: none">1. Úvod2. Teoretická část<ol style="list-style-type: none">2.1 Mediální situace v Československu v 80. letech 20. století2.2 Historie Závodu míru2.3 Havárie v Černobyli2.4 Zásah politické moci do sportu3. Metody práce4. Praktická část<ol style="list-style-type: none">4.1 Analýza dobového tisku4.2 Rozhovory s účastníky závodu	

- 5. Závěr
- 6. Literatura

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Bakalářská práce zmapuje pokrytí 39. ročníku Závodu míru ve třech periodikách: Rudém právu, které bylo společně s dalšími komunistickými deníky východního bloku organizátorem závodu; sportovním periodikem Československý sport a všeobecně zaměřeným deníkem Mladá fronta.

Sledované období bude od 26. dubna 1986 do 26. května 1986. Začíná tedy černobylskou havárií, poté obsahuje samotný Závod míru, který trval od 6. do 22. 5., a končí čtyři dny od poslední etapy podniku.

Titul periodika a období jeho analýzy:

Československý sport
Mladá fronta
Rudé právo

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Hlavní výzkumnou metodou bakalářské práce bude obsahová analýza. Práce bude v prvním kroku vycházet ze zkoumání obsahu ve vybraných médiích se zaměřením na rozsah informací o Závodu míru a na konkrétní zmínky o událostech v Černobylu. Tato zjištění následně doplní výpovědi přímých účastníků závodu z řad cyklistů, novinářů, případně organizátorů.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3752-5.

Kniha přináší seznam pojmů z oblasti tisku, rozhlasu a televize. Slovník zároveň předkládá i praktické ukázky, citace textů a obrazový doprovod. U některých hesel jsou znázorněny i jejich proměny v čase.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

Podrobně zpracované možnosti metod, které se používají při výzkumu médií. Kniha obsahuje zásady komerčního výzkumu (sledovanost, měření efektivity reklam) nebo akademického (interpretace textu, analýza interpretace). Jednotlivé metody jsou vysvětleny na praktických příkladech z českých médií.

KONČELÍK Jakub, VEČEŘA Pavel, ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8

Kniha se věnuje vývoji českých médií a to především tisku, rozhlasu a televizi. Zabývá se i proměnami práv a zákonů, které ovlivňovaly média v průběhu 20. století. Přináší pohled nejen na historii masových sdělovacích prostředků, ale také dějiny Československa a posléze České republiky.

PLOKHY, Serhii. *Černobyl: Historie jaderné katastrofy*. Přeložil KOVAŘÍK, Petr. Brno: Jota, 2019. ISBN 978-80-756-5462-5.

Publikace přibližuje události a příběhy 26. dubna 1986, během kterých došlo k havárii čtvrtého bloku jaderné elektrárny v Černobylu. Autor v knize nastiňuje i výstavbu elektrárny a politické i společenské podmínky, které panovaly v Sovětském svazu před nehodou.

KALOUS, Jan a František KOLÁŘ, ed. *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-38-6.

Autoři monografie, která vznikla v souvislosti s výročím politického rozhodnutí bojkotovat olympijské hry v Los Angeles 1984, se zabývají zásahy komunistického režimu do sportu. Sledují témata jako jsou postup komunistů při sjednocování tělovýchovy v poválečných letech, proměny organizace sportu nebo problémy olympijského hnutí v této době. Předkládají také příběhy zasažených osob.

CHALOUPKA, Jan. *Závod míru, aneb, Tour východu*. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7505-968-0.

Kniha se zabývá historií Závodu míru od svého vzniku roku 1948. Popisuje okolnosti vytvoření tohoto cyklistického podniku nebo úspěchy a životní příběhy nejslavnějších cyklistů, kteří se ho zúčastnili.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

KROCOVÁ, Radka. Mediální obraz černobylské jaderné havárie na stránkách vybraného československého/českého a amerického tisku. Praha, 2013. 105 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s Jozefem Regecem, 14. 5. 2020 (telefonicky)

Příloha č. 2: Rozhovor s Petrem Kockem, 15. 5. 2020 (telefonicky)

Příloha č. 3: Článek Rudého práva ze dne 6. května 1986 obsahující pod mezititulky „Důsledky hysterické kampaně“ a „Ničím nerušený život“ zmínky o Černobyli (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

Příloha č. 4: Článek Rudého práva ze dne 7. 1986 května o francouzském týmu (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

Příloha č. 5: Článek Rudého práva ze dne 26. 5. 1986 obsahující ohlasy zahraničních závodníků a funkcionářů (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s Jozefem Regecem (telefonicky, 14. 5. 2020)

Na Závodě míru v roce 1986 byl jedním z trojice nováčků. Nedostatek zkušeností ale na Jozefu Regecovi nebyl znát. V první kyjevské etapě zvítězil ve spurtu trojice uprchlíků a kromě premiérového triumfu se oblékl i do žlutého dresu, který pak úspěšně hájil devět dní. „Když to vezmu v kontextu mé celé kariéry, tak to byl takový vstup mé osobnosti do světové cyklistiky. Mé jméno bylo v médiích, v televizi, psalo se o mně... Mělo to na mě obrovský vliv,“ vzpomíná.

Kdy jste se o havárii dozvěděl?

Jako sportovci jsme měli možnost cestovat. Zrovna jsme byli na závodech v Itálii a dozvěděli jsme se to z místních médií. Zatím pouze nepřímou řečí, že se něco stalo v Sovětském svazu, ale že nemají konkrétní informace.

Kdy nabraly konkrétní rozměr?

To, že se v jaderné elektrárně v Černobylu stala havárie, jsme se dozvěděli po cestě domů, kdy o tom italská média informovala. U nás pak o tom, že se něco stalo, byly takové neurčité informace, ale my už jsme to díky médiím v Itálii věděli.

Připouštěli jste si tehdy nějaké riziko?

Ne. Zajímala nás tehdy hlavně sportovní stránka a navíc to umocňovalo, že když jsme přijeli do Československa, tak se tady o Černobylu moc nemluvilo. Bylo to takové tabu. Ano, řeklo se, že se nějaká nehoda stala, ale zároveň se dodalo, že to není nic nebezpečného a že to nebude mít následky na zdraví. Byli jsme ubezpečováni, že to vliv na sportovní prostředí a člověka mít nebude.

Dokážete si představit, co by se stalo, kdybyste řekl, že tam nepojedete?

Samozřejmě by to znamenalo konec sportovní kariéry, já jsem byl v té době vojákem Československé armády, takže jsem si nemohl moc vybírat. Kdyby to nešlo jinak, bylo by to rozkazem. Ale my jsme byli mentálně připraveni, že na Závod míru chceme. Já, (Roman) Kreuziger a (Radovan) Fořt jsme byli kluci, kterým bylo kolem dvaceti let, takže jsme řešili jenom sportovní stránku, vůbec jsme si nepřipouštěli, že by to mohlo mít nějaké následky na zdraví.

Pro nás to byla obrovská šance. Tím, že jsme byli mladí, byl to pro nás prostor, že jsme se mohli vypracovat na úroveň těch nejlepších, takže jsme řešili jen sportovní stránku. Ani jeden z nás, myslím, nepřemýšlel, že Závod míru nepojede. Chtěli jsme vítězit a ukázat, že tam patříme.

Jak to v Kyjevě po vašem příletu vypadalo?

Vypadalo to úplně normálně, jako kdyby se tam nic nestalo. Lidé nás vítali, nebyl vidět žádný strach. Nebylo to tak, že by byly prázdné ulice. Jenom když jsme přijeli na hotel, tak nám kontrolovali jídlo, kontrolovali nám radiaci, jak na tom jsme.

Jak jste na tom byli?

Samozřejmě, že když jsme se ptali, jak na tom jsme, tak všechno bylo „v porjadke“. Takže jsme podle nich nemuseli mít žádné starosti a nervy, že by tam mělo být nějaké velké záření.

Na co si ještě vzpomenete?

Pamatuju si na tréninky. Měli jsme tehdy policejní doprovod, protože jsme nesměli opustit Kyjev. Takže abychom splnili vůbec nějaké kilometry, tak jsme jezdili po ulicích. Protože jsme ale neměli bumáčky, tak jsme se dostali maximálně na hranici Ukrajiny. Tak takhle jsme trénovali, co si vzpomínám.

Jaký vliv mělo na závod to, že se ho neúčastnila většina západoevropských cyklistů?

Na konkurenci to tehdy nemělo víceméně žádný dopad. Tehdy byli nejlepší amatérští jezdci Sověti, Východní Němci, Poláci, Bulhaři. Takže konkurence byla víceméně kvalitní. Nezpochybnuji, že by to mělo vliv na sportovní úroveň.

Po sportovní stránce musel být závod z vašeho pohledu dobrý, ne? Vítězství v etapě, žlutý dres...

Když to vezmu v kontextu mé další skvělé kariéry, kterou jsem prožil, tak to byl takový vstup mého jména a mé osobnosti do světové cyklistiky. Těch devět dní, co jsem měl žlutý dres, bylo mé jméno v médiích, v televizi, psalo a mluvilo se o mně. Když vždycky začal Závod míru, tak jsem byl hned na první obrázku já ve žlutém dresu. Lidé mi na tratích fandili, to hlavně v Německu a pak v Československu. Mělo to na mě obrovský vliv.

Takže úspěch na Závodu míru v roce 1986 byl pro vás takový start.

I díky tomu jsem pak v roce 1988 v Banské Bystrici zopakoval vítězství a znovu se dostal do žlutého trička. Pak přišla olympiáda, kde mám dodnes nejlepší výsledek (10. místo mezi

jednotlivci), takže to mělo na sebe takovou návaznost. Po olympiádě jsem v roce 1988 také dostal nabídku do profipelotonu, ale bohužel mě tehdejší strana a vláda nepustila. O tom se moc nemluví, ale bylo to tak.

Co Závod míru znamenal pro cyklisty z Československa?

Byla to taková menší Tour de France. Pak když se otevřely hranice, tak spoustu z mých bývalých soupeřů a kolegů odešlo do profipelotonu, hodně z nich dokázalo vyhrát etapy na Giru, na Tour. Byli jsme na tom tehdy výkonnostně dobře, byli jsme konkurenceschopní, akorát šanci dostat se k profíkům bylo méně. Pořád říkám, že to byl takový obrázek světové cyklistiky východního bloku.

Příloha č. 2: Rozhovor s Petrem Kockem (telefonicky, 15. 5. 2020)

Práce v první fázi vycházela ze sepsaných vzpomínek, které Petr Kocek autorovi poskytl. V druhé fázi pak vznikl tento rozhovor, který měl za cíl ověřit informace, vysvětlit případné nejasnosti nebo konzultovat některé zaznamenané jevy.

Ze začátku závodu jsou si texty o Černobylu napříč zkoumanými tituly podobné, napadá vás proč?

Co si pamatuju, tak ostatní novináři první tři dny po příjezdu raději moc nepsali. Tenkrát jim domácí redakce řekly: Bereme ČTK. Bály se totiž nepříjemností, protože nikdo nevěděl, co se doopravdy děje a jak o tom psát. Takže jsem psal téměř jenom já a kolegové z Rudého práva. To si to řešilo samo. Vím, že když jsme pak vždycky chodili za Hořením na porady, kde nám kontroloval texty, tak kluci leželi, popíjeli pivo a hecovali nás: Jen makejte, ať u nás mají co vydávat. Takže z toho pohledu by měly být noviny do startu stejné. Pak když se začalo závodit, tak už všichni normálně psali, ale zprávám o dění mimo závod se raději dál vyhýbali.

Jak si vzpomínáte, že to na Ukrajině během závodu vypadalo?

Když jsme tam přijeli, tak se nic nedělo. Začalo to až potom, když vyhlásili evakuaci města. Viděl jsem to na vlastní oči – lidé čekali na náměstí u Aeroflotu, kupovali kamkoliv letenky, dokonce se tam i poprali. Letenky do Moskvy stály 40 rublů a byly na pět dní vyprodané. Nebo vydali zákaz, že se musí stáhnout čerstvé potraviny, hlavně mléko, maso, vejce, ovoce a zelenina, lidé si měli kupovat jen konzervy, mražené zboží a balenou vodu.

V textech se často objevují pasáže o tom, že je vše v pořádku. Je to příklad toho, jak jste říkal, že vám texty kontrolovali a upravovali?

To si dělali v Praze. Dostal jsem pokyn, že vše má na starost Hoření a že už bude vědět. Já spolu s Ladislavem Sosenkou a Ivo Urbanem jsme něco napsali, šli s tím za ním, ten nám řekl: Takhle raději ne, soudruzi. A texty nám proškrtal. Jelikož tam ale byl s námi a viděl, jaká je situace, tak v nich párkrát nechal to, že třeba v Kyjevě panuje tíživá situace nebo že bylo málo lidí na etapě. V Praze to ale škrtli i jemu. Pak nám říkal, že soudruzi to asi vidí jinak, že si bude muset v Praze s nimi o tom pohovořit a vysvětlit jim to.

Jaké jste měli na místě informace? Konaly se kvůli tehdejší situaci v Kyjevě třeba tiskové konference?

Vůbec. Žádné oficiální zprávy nebyly. Pořád jenom říkali: Vsjo v porjadke. To byla odpověď na všechno. S tím se mi hned spojí, jak nás testovali. Když jsme odlétali, tak nás měřili dozimetry a všichni jsme měli stejné hodnoty. A to třeba i závodníci v porovnání třeba s písáčkami.

Jaké jste měl z 39. ročníku celkové dojmy?

Na nás to dolehlo, až když jsme se vrátili. Když to shrnu, tak můj hlavní pocit byl, že se Závod míru vůbec jet neměl. Hlavně to byl největší podraz na závodníky, nikdy jsem nezažil, a to ani v jiném sportu, že by se takhle hazardovalo se zdravím sportovců. Bylo to kvůli propagandě, myšlence míru, bez ohledu na možné zdravotní následky.

Jaké další vzpomínky máte?

Postupně, jak se k nám potom v Polsku přidávali další a další novináři a funkcionáři, dělali si z nás legraci, jestli náhodou nesvítíme. Pak když jsme přijeli do Prahy, předseda vlády Lubomír Štrougal nás pozval do Hrzánského paláce. To tenkrát nebylo obvyklé, vždy tam chodili jen novináři z Rudého práva. Ani z ČTK tam sportáři dříve nechodili, to vždy zajišťovali kolegové z politické (domácí) redakce, kteří měli na starost tzv. „hradní“ zpravodajství. Teď nás všechny pozvali, prý za odměnu, že jsme to v náročných podmínkách vůbec absolvovali.

Jak obecně Závod míru probíhal z novinářského pohledu?

Byla to velká akce, sledovaná veřejností i médii, novináři ji měli rádi, navíc měla vysokou sportovní úroveň. Většina hlavních periodik, tedy největší celostátní deníky, Československá televize, Československý rozhlas a sportovní týdeníky Stadión a Štart, si pokrytí závodu zajišťovala svými zvláštními zpravodaji a fotografy. Z každé redakce to byl většinou jeden, kromě Rudého práva, Československé televize a rozhlasu. Když potom závod dorazil na naše území, tak se počet novinářů násobil. Do doprovodného konvoje se přidali redaktoři i fotografové z krajských a místních novin i různých časopisů, anebo redakce, které už tam své novináře měly, posílily o další kolegy, aby mohly zpravodajství rozšířit.

Příloha č. 3: Článek Rudého práva ze dne 6. května 1986 obsahující pod mezititulky „Důsledky hysterické kampaně“ a „Ničím nerušený život“ zmínky o Černobylu (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

SEDMIKILOMETROVÝ PROLOG URČÍ NOSITELE ŽLUTÉHO TRIKOTU

Mírový peloton na startu

OD NAŠICH ZVLÁŠTNÍCH ZPRAVODAJŮ

KYJEV — Bulvár Tarase Ševčenka patří k nejrušnějším kyjevským ulicím. Frondy aut se v pondělí odpoledne propíleli cyklisté hledající optimální místo na trase prologu 39. ročníku Závodu míru. Řidiči jim dělali ochotně místo, protože start mírových etap je pro každého z obyvatel města výjimečnou událostí. Potvrdila to neptimo i dlouhá fronta zájemců před jedním z mnoha stánků, v nichž jsou k dostání lístky na cílovou tribunu všech kyjevských etap. Závodníci se na svých tříoskových vyjížděcích stavějí středem pozornosti chodců. V ostrém květinovém slanci se bílýá chrom jejich závodních strojů a vynikají jasně barvy trikotů. Dvaapátimiliónový Kyjev žije svým normálním životem a všedními pracovními dny, atmosféra blízkého se sportovního svátku je však patrná na každém kroku.

Vladimír Pulnikov, dvacetiletý nováček sovětské reprezentace, je zdejší rodákem a jeho jméno nyní přiznává sportu skloňují stejně často jako jména populárních kyjevských fotbalistů Blochina, Jaremčuka, Zavarova. Pulnikov se svou rychlostí a dynamickou výbušností (tak je charakterizuje trenér sborné Alexandr Gusjatnikov) je však jen jedním z favoritů ústředního sedmikilometrového prologu ulicemi města. Pojede se formou individuální časovky jednotlivců a má určit prvního nositele žlutého a modrých trikotů.

Rozmanité kyjevské etapy

V moderním kyjevském Paláci sportu se v pondělí v podvečer konala tisková konference, na níž byla asi stovka přítomných novinářů seznámena s programem slavnostního zahájení Závodu míru, s počtem v té době v Kyjevě přítomných družstev a s hlavním rozhodčím závodů.

V Kyjevě je akreditováno téměř dvě stě pracovníků hromadných sdělovacích prostředků, z toho téměř polovina zahraniční. Hlavním rozhodčím místo Itale Renata Sacconio, který se omluvil, byl jmenován Dartus Godlewski z Polska. «Projel jsem si trasu kyjevských etap, jsou velmi rozmanité, mají mnohá stoupání, takže slibuji již v začátku závodu časté úniky,» řekl polský rozhodčí.

Program 39. ročníku Závodu míru

Úterý 6. května: prolog v Kyjevě — 7 kilometrů; středa 7. května: 1. etapa — okruhy v Kyjevě 132 km; čtvrtek 8. května: 2. etapa — časovka družstev v Kyjevě 50 km; pátek 9. května: 3. etapa — okruhy v Kyjevě 147 km; sobota 10. května: 4. etapa — okruhy ve Varšavě 85 km; neděle 11. května: 5. etapa — Kutno—Poznaň 198 km; pondělí 12. května: 6. etapa — Poznaň—Gorzów 174 km; úterý 13. května: 7. etapa — Gorzów—Szczecin 144 km; středa 14. května: 8. etapa — Štětín—Berlín 190 km; čtvrtek

Na tiskové konferenci bylo oznámeno, že v hotelu Rus, kde jsou účastníci Závodu míru ubytováni, jsou již přítomná mužstva Bulharska, ČSSR, Kuby, Mongolska, NDR, Polska a Sovětského svazu.

Českoslovenští reprezentanti v pondělí trénovali dvoufázově, v sedle kol se objevili dopoledne i po obědě. Asistent trenéra Antonín Bartoniček vytypoval na trase prologu a tří následujících kyjevských etap zejména technicky náročná úseky trati a s těmi se naši reprezentanti seznamovali. Tedy nijak fyzicky náročný trénink bezprostředně před startem, spíš lehké rozjetí a důrazem na závodnickou taktiku a orientaci. Podle slov trenéra Kamila Hafapky je nálada v mužstvu velmi dobrá, závodníci se na start těší, chtějí v příštích dnech uplatnit vše, nač se soustředili v dlouhodobé přípravě.

Důsledky hysterické kampaně

Ukrajinská metropole se na přivítání posílá míru připravovala stejně pečlivě jako před rokem Moskva. Místní pořadatelé Závodu míru přišli s novými podněty a nápady, start 39. ročníku považovali a považují za velký svátek všech obyvatel města. Hysterická kampaň, která se strhla v západních sdělovacích prostředcích po nedávné havárii v černo-bylské jaderné elektrárně, se však odrazila i ve startovní listině letošního ZM. Některé z přihlášených cyklistických federací se omluvily bez uvedení důvodu, nebo s odvolá-

ním na to, že chtějí chránit zdraví sportovců. Ve většině případů jde o cyklistické federace států, které překotně z Kyjeva odvolávaly v minulých dnech své turisty i další občany a podrobovaly je podrobným lékařským prohlídkám. Výsledky? I ty jsou už dnes známé. Například lékařské šetření v Kolíně nad Rynem potvrdilo, že západoněmečtí turisté v Kyjevě žádné škody na zdraví neutrpěli a ani jim také nebezpečí nehrozilo.

Ničím nerušený život

Černobylská jaderná elektrárna, kde koncem dubna došlo k známému neštěstí, leží 130 km severně od Kyjeva. V minulých dnech město Černobyl a oblast elektrárny navštívil předseda rady ministrů SSSR Nikolaj Ryzkov. V pondělí sem přicestoval skupina novinářů. Nejpádnějším argumentem o zcela normální situaci v Kyjevě a jeho širokém okolí je každodenní, ničím nerušený život zdejších lidí. Na polích probíhají plně proudem jarní práce, konají se shromáždění a sportovní utkání pod širým nebem. Prvomájové manifestace v Kyjevě se zúčastnilo přes sto tisíc lidí. Nyní se město připravuje na tradiční oslavy Dne vítězství. To vše uvádíme nikoliv na okraj události, ale především jako dosti podstatný důkaz, že havárie v Černobylu neohrozila a neohrožuje život ukrajinského velkoměsta a jeho obyvatel a neohrožuje tedy ani zdraví účastníků Závodu míru. To je také jednoznačné stanovisko vedení i členů československého družstva.

Lze samozřejmě jenom litovat, že na startu v Kyjevě bude řada dobrých cyklistů chybět. Nebudou však chybět silná družstva čtyř pořadajících zemí, která také dávají záruku, že i 39. ročník Závodu míru bude hodnotnou a napínavou soutěží.

Závod míru je velkým a slavným závodem. Jeho myšlenka je natolik silná, že musí překonat i všechny umělé budované překážky. Československo bylo spolu s Polskem zakladatelem Závodu míru, a proto jeho další osud je našim reprezentantům zvlášť blízký. I z toho důvodu potěšilo, že Českoslovenští cyklisté přijeli do Kyjeva jako první zahraniční účastníci a stavějí se na start s odhodláním bojovat nejen za dobrou reprezentaci své vlasti, ale i o budoucnost nejkrásnějšího cyklistického závodu na světě.

IVO URBAN, LADISLAV SOSENKA

Příloha č. 4: Článek Rudého práva ze dne 7. května 1986 o francouzském týmu (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

MEZI KYJEVEM – VARŠAVOU – BERLÍNEM – PRAHOU

Do hotelu Rus přijeli v úterý po pátnoci unavení trochu komplikovanou cestou z Paříže přes Moskvu do Kyjeva cyklisté Francie, tradiční účastníci Závodu míru. Ráno však už trenér Jean-Yves Plaisance, drobný štíhlý muž, rozdával úsměvy na všechny strany. Tento bývalý úspěšný cyklokrosový reprezentant Francie vede silničáře výběru trikolory na Závodě míru už podruhé. Letos je Francie v pelotonu jediným družstvem ze západní Evropy.

Nepřijeli vyhrávat

»Ano, situace je obtížná, byli jsme informováni, že celá řada družstev svou účast odřekla. Je to škoda, ale nedá se nic dělat,« říká sympatický trenér.

■ Vy jste se nebáli do Kyjeva přijet?

»Nevím, čeho bychom se měli bát,« usmíval se Jean-Yves Plaisance. Potom se však omluvil a musel odejít. Francouzské mužstvo má totiž neobvyklé starosti. Mechanikovi, který jel z Paříže autem do Varšavy, se v Polsku ztratil pas i ostatní doklady, a tak zůstane v polském hlavním městě do 10. května, kdy jej konvoj Závodu míru po třetí etapě dostihne.

Trenéra Plaisance v dalším rozhovoru nahradil jeho asistent Emil Besson. Ten je známou postavou cyklistického světa. Dvacetkrát se Závodu míru zúčastnil jako novinář a nyní se po dvouleté přestávce vrátil v nové roli. »Po odřeknutí Itálie, Belgie, Holandska a dalších zemí jsme vzniklou situaci zvažovali, ale na Závod míru jsme chtěli jet. Dostali jsme ze sovětské strany ujiště-

ní, že našim závodníkům nehrozí žádné nebezpečí. Ani jsme je nemuseli nijak zvlášť přesvědčovat. Závod míru je pro ně velkým lákadlem,« říká sedmašedesátiletý bývalý novinář, který důvěrně poznal i prostředí Tour de France a nyní je druhým trenérem družstva Francie.

■ A jak silné družstvo francouzští trenéři přivezli?

»Mohu říci, že je to dobře připravená šestice,« prozrazuje dále Emil Besson. »Měli jsme ve výběru deset lidí, někomu se to zdá být málo, ale sázeli jsme na jezdce už s určitými zkušenostmi z velkých etapových závodů. Víme, že den odpočinku v letošním Závodu míru je až po 9. etapě. V takovém námáhavém závodě by se málo ostřílení borci neuplatnili.«

Šestici pro Závod míru vybrali trenéři po nominačním závodě napříč Bretání. V družstvu jsou i dva bývalí profesionálové, šestadvacetiletý Patrick Hosotte, který má za sebou 150 vítězných závodů, a o rok mladší Jean-Luc Garnier, který poznal, jak chutná Tour de France.

Nyní dokončuje studium na tělovýchovném institutu.

Žádné velké naděje však Emil Besson svým svěřencům nedává.

»Máme družstvo střední výkonnosti. Nemůžeme se rovnat celkům pořadatelských zemí – Sovětského svazu, NDR, CSSR, Polska. Nepřijeli jsme Závod míru vyhrát, ale nějaký dílčí úspěch bychom získat chtěli. Uvědomujeme si však, že když na startu stane pouze deset nebo jedenáct mužstev, bude to pro nás těžší. Takový závod vyžaduje zcela jinou taktiku,« říká zkušený cyklistický expert.

Další populární postavou ve francouzské výpravě je masér Lucien Lemonnier, známý v cyklistickém světě pod jménem Lulu. Přestože nemá masérský diplom, je už dlouhá léta masérem profesionálního družstva Francie pro mistrovství světa. Jeho rukama prošli tak slavní cyklisté jako Anquetil, Poulidor, Hinault a další. V úterý celé dopoledne vyháněl z nohou svých svěřenců na masérském stole únavu z nočního cestování. Blížil se start prologu. KYJEV. (ban, so)

VE SKALNÉ NA CHEB Muži se n

Od koupaliště ve Skalné je to na s dohodil. Člověk si bez dlouhého přerou noc. Možná že by na tom bylo starala o vzruch místní tělovýchovná blížně každý devátý obyvatel tohoto

Příloha č. 5: Článek z Rudého práva ze dne 26. května 1986 obsahující ohlasy zahraničních závodníků a funkcionářů (snímek pochází z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR)

VŠICHNI OBDIVOVALI PŘÁTELSKOU ATMOSFÉRU ZÁVODŮ MÍRU Než se rozloučili s Prahou

Zbrusu nová bílá Škoda 130 L Olafa Ludwiga stála ještě před pražským hotelem International, ale řada automobilů, která tu před nedávnem parkovala se závodními koly Colnago, Montagner, Peugeot na střeše a se spoustou ráfků, galusek, šestikoleček a jiných náhradních dílů uvnitř vozu, už Prahu opustila. Hotelová hala ještě před chvílí plná neobvyklého ruchu, se zvolna vyprazdňovala, autobusy odvážely na letiště poslední z cyklistů, kteří urazili v šestnácti dnech přes dva tisíce kilometrů. Devětatřicetý ročník Závodu míru patřil v té chvíli už historii.

S jakými dojmy zahraniční účastníci odjížděli? Všichni litovali, že nepřišla některá přihlášená družstva, ale shodli se, že to nijak nesnížilo sportovní ani společenskou úroveň Závodu míru. »Ty země, které nevyšlaly své reprezentanty na start do Kyjeva, více ztratily než získaly. Devětatřicetý ročník vstoupí do historie jako mimořádný, ale i jako nezapomenutelný,« řekl vedoucí sovětského družstva Boris Gorskij, jinak místopředseda Ukrajinského výboru pro tělesnou výchovu a sport.

»Pořadatelé Závodu míru to letos neměli lehké, přesto se se všemi úkoly na všech čtyřech územích vyrovnali výtečně. Ačkoliv startovalo méně družstev, než na kolik jsme v Závodě míru zvyklí, zájem diváků nijak nepoklesl,« konstatoval vedoucí polského mužstva Janusz Strzalkowski. Velký zájem sportovní ve-

řejnosti ocenil i francouzský závodník Jean-Luc Garnier, který v Praze oslavil své pětadvacáté narozeniny. »Závod míru je nádherný závod, jedinečný v mnoha směrech. Jel jsem ho letos poprvé, netušil jsem, že je ve vašich zemích cyklistika tak populární. Tolik lidí v etapových měsících i všude na trati...«

»Sportovní hodnota se neúčastí některých družstev nijak nesnížila,« tvrdil vedoucí maďarského družstva Sandor Ermler. »Krásné boje na silnicích mezi Kyjevem, Varšavou, Berlínem a Prahou to potvrdily. Vyhral nejlepší jednotlivec, Olaf Ludwig, i nejsilnější družstvo, kolektiv Sovětského svazu. Tak je to spravedlivé. My jsme letos přijeli s omlazeným družstvem, nemohli jsme očekávat v této silné konkurenci lepší výsledky.« S omluvou přišel trenér finských cyklistů Janne Lahti. »Chtěl jsem se omluvit, že jsme přijeli jen se čtyřmi závodníky, vinu za to nese náš cyklistický svaz. Věřím, že příští rok přijedeme zase v nejsilnějším složení. Pořada-

telům všech čtyř zemí bych chtěl poděkovat za výbornou organizaci.«

O dobré organizaci hovořili i mnozí jiní zahraniční účastníci. Třeba kubánský trenér Raul Basques: »Cyklistika je u nás na vzestupu, získává stále větší oblibu. I u nás pořádáme velký etapový závod — Okolo Kuby, ale v organizaci se musíme od vás ještě hodně učit.«

Všichni také zdůrazňovali a chválili mimořádnou, přátelskou atmosféru Závodu míru. Asi nejlépe to vyjádřil Abdel Fattach, vedoucí družstva Sýrie, nováček v tomto závodě: »Pro nás bylo velkou ctí účastnit se Závodu míru v Mezinárodním roce míru. Zanechal v našich srdcích nezapomenutelné dojmy. Obdivovali jsme ovzduší spolupráce a přátelství mezi jednotlivými družstvy i mezi těmi největšími soupeři. Tento závod skutečně naplňuje ty nejcennější ideje míru a přátelství. Loučíme se, neříkáme však sbohem, ale na shledanou.«

Na závěr dejme ještě slovo sympatickému vedoucímu i trenérovi družstva Francie, Jeanu Plaisanceovi: »Věřím, že se všichni sejdem na startu jubilejního, 40. ročníku Závodu míru. A nejen my, kteří jsme dokončili tento ročník, ale i ti, kteří letos nepřišli.«

A to je i přání všech, kterým Závod míru přirostl k srdci.

(ban, so)